

Stenografični zapisnik

štirinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 14. februvarja 1895.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela in deželnega glavarja namestnik baron Oton Apfaltrern. — Zastopniki c. kr. vlade: deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. vladni tajnik vitez Viljem Laschan. — Vsi članovi razun: eksceleuca knezoškof dr. Jakob Missia, Janez Mesar, dr. Josip Vošnjak. — Zapisnikar: deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIII. deželnozbornske seje dné 13. februvarja 1895.
2. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.
3. Priloga 85. Poročilo deželnega odbora gledé prenarodbe § 22. deželnega zakona z dné 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 17, o napravljanji in vzdrževanji javnih neeararskih cest in potov z dotičnim načrtom zakona.
4. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:
  - § 7., C: Deželni muzej;
  - § 8., A: Šolstvo;
  - § 8., B: Obrtni pouk;
  - § 8., C: Vinarska šola na Grmu;
  - § 9.: Ustanove.
5. Ustno poročilo finančnega odseka gledé dovolitve najetja posojila za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 74.).
6. Ustno poročilo finančnega odseka gledé odkupa obeh knez Auerspergovih mostov pri Krki in Soteski, nahajajočih se na deželnih cestah Novomesto-Žužemperk-Ljubljana in Soteska-Črnomelj (k prilogi 81.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Apolonije Bervar, udove okrožnega zdravnika v Novemestu, za dovolitev pokojnine.
8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji občine Vipave za podaljšanje kredita v znesku 15.000 gld. za 1895. leto za uravnavo Vipavskih vodá.
9. Priloga 82. Poročilo železniškega odseka o pospeševanji železnic nižje vrste (k prilogi 54.).
10. Ustno poročilo upravnega odseka:
  - a) o prošnji katoliškega delavskega društva v Ljubljani za omejitev nekaterih del prisiljenecv;
  - b) o prošnji podobčine Bukovje za uvrstitev občinske poti Dilce-Studeno-Planina med okrajne ceste;
  - c) o prošnji župljanov iz Bučke za izločitev iz občine Studenec in ustanovitev samostojne občine;

Stenographischer Bericht

der vierzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 14. Februar 1895.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Freiherr von Apfaltrern. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Regierungsscretär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder, mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Johann Mesar, Dr. Josef Vošnjak. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der XIII. Landtagssitzung vom 13. Februar 1895.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 85. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Aenderung des § 22 des Landesgesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. B. Nr. 17, betreffend die Herstellung und Erhaltung der öffentlichen nichtararischen Straßen und Wege, mit dem diesbezüglichen Gesetzentwurfe.
4. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-auschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über:
  - § 7, C: Landesmuseum;
  - § 8, A: Unterrichtsweisen;
  - § 8, B: Gewerblicher Unterricht;
  - § 8, C: Weinbauhschule in Stauden;
  - § 9: Stiftungen.
5. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses, betreffend die Bewilligung zur Aufnahme eines Darlehens für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 74.).
6. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses in Angelegenheit der Ablösung der beiden im Zuge der Rudolfswert-Seisenberg-Laibacher und der Ainödt-Tschernemler Landesstraße gelegenen Fürst Auersperg'schen Brücken bei Ainödt und Obergurt (zur Beilage 81.).
7. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über die Petition der Districtsarzentswitve Apollonia Bervar in Rudolfswert um Pensionsbewilligung.
8. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über die Petition der Gemeinde Wippach um Verlängerung des Credits im Betrage von 15.000 fl. für das Jahr 1895 für die Regulirung der Wippacher Wasserläufe.
9. Beilage 82. Bericht des Eisenbahnauschusses inbetreff der Förderung der Bahnen niederer Ordnung (zur Beilage 54.).
10. Mündliche Berichte des Verwaltungsauschusses:
  - a) über die Petition des katholischen Arbeitervereines in Laibach um Einschränkung einiger Arbeiten der Zwänglinge;
  - b) über die Petition der Untergemeinde Bukuje um Einreihung des Gemeinbeweges Dilze-Kaltenfeld-Planina unter die Bezirksstraßen;
  - c) über die Petition der Pfarrinsassen von Bučka um Ausscheidung aus der Ortsgemeinde Bründl und Constituirung einer selbständigen Gemeinde;

- d) o prošnji podobčine Rakitne, občina Slavina, da bi deželni tehnik napravil načrt za občinski vodnjak;
- e) gledé načrta o preložitvi okrajne ceste Trebnje-Čatež-Moravče pri Čatežu z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 70.);
- f) gledé načrta za preložitev okrajne ceste Tržič-Srednjava pri vasi Kovor z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 71.);
- g) gledé uvrstitve v Blejskem cestnem okraji se nahajajoče, 3548 m dolge, ki se pri Rečici od Blejsko-Javorniške deželne ceste odcepi in se stika nedaleč od Mlina v Leško-Bistrisko deželno cesto, med okrajne ceste (k prilogi 72.);
- h) gledé uvrstitve občinskega, v cestnih okrajih Kostanjevica in Krško se nahajajočega pota, ki se začinja na severnem koncu Kostanjevice pri Zagrebški državni cesti in drži na okrajno cesto Novomesto-Mršečavas-Krško poleg Zameškega, med okrajne ceste (k prilogi 76.);
- i) o prošnji občinskega odbora pri sv. Gregorji, okraj Kočevje, za prenarodbo zakona o licenciranji bikov in o legaliziranji;
- j) o prošnji okrajnocestnega odbora na Vrhniku za uvrstitev občinske poti od Podčela do Frtice in od Vrzdencja proti Št. Joštu med okrajne ceste;
- k) o prošnji več živinozdravniških pomočnikov za dovoljenje za prosto zvrševanje živinozdravnštva;
- l) gledé načrta o napravi nove okrajne ceste iz Moravč do tje, kjer bi se stikala z občinsko, za uvrstitev med okrajne ceste namenjeno, čez Studenec, Brezje in Krtino do državne ceste pri Želodniku držečo cesto, z dotičnim načrtom zakona, in dalje o alternativnem načrtu o delni preložitvi v cestnem okraji Brdskem se nahajajoče z Moravč v Prevoje držečo okrajne ceste (k prilogi 68.);
- m) o prošnji občine Krtina za zgradbo nove okrajne ceste iz Moravč skozi Krtino do državne ceste;
- n) o prošnji občine Moravče za zgradbo nove okrajne ceste iz Moravč skozi Krtino;
- o) o prošnji več občin Brdskega cestnega okraja, da se odkloni zgradba nove ceste iz Moravč čez Studenec, Brezje in Krtino do državne ceste pri Želodniku;
- p) o prošnji občin Vače, Peče in Kanderše za primerno cestno zvezo Moravče-Trata-Vače.
- d) über die Petition der Untergemeinde Rakitna, Gemeinde Slavina, um Beauftragung eines landwirtschaftlichen Technikers zur Entwerfung des Planes für den Gemeindebrunnen;
- e) über das Project, betreffend die Umlegung der Treffen-Tschatejch-Moräutcher Bezirksstraße bei Tschatejch sammt dem einschlägigen Geesentwurfe (zur Beilage 70);
- f) über das Project, betreffend die Umlegung der Neumarkt-Birkendorfer Bezirksstraße bei der Ortschaft Raier sammt dem einschlägigen Geesentwurfe (zur Beilage 71);
- g) betreffend die Einreihung der im Straßenbezirke Welbes gelegenen, in Reichthiz von der Welbes-Fauerburger Landesstraße abzweigenden und unweit von Seebach in die Lees-Feisstritzer Landesstraße einmündenden 3548 m langen Straße in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 72);
- h) betreffend die Einreihung des in den Straßenbezirken Landstraß und Gurkfeld vorkommenden, am nördlichen Ende von Landstraß an der Ugramer Reichsstraße beginnenden und zur Rudolfsmerer-Mersejchendorfer-Gurkfelder Bezirksstraße bei Zameško führenden Gemeineweges in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 76);
- i) über die Petition des Gemeindeausschusses in St. Gregor, Bezirk Gottschee, um Änderung des Gesetzes, betreffend die Licenzirung von Zuchstieren und die Legalisirungen;
- j) über die Petition des Bezirksstraßenausschusses von Oberlaibach um Einreihung des Gemeineweges Podčelo-Fertica und Berdenec-St. Jošt unter die Bezirksstraßen;
- k) über die Petition mehrerer thierärztlichen Gehilfen um Bewilligung der freien Ausübung der Thierheilkunde;
- l) über das Project, betreffend die Herstellung einer neuen Bezirksstraße von Moräutich bis zum Anschlusse an die in die Kategorie der Bezirksstraßen einzureihende, über Studenec, Brezje und Krtina bis zur Einmündung in die Wiener Reichsstraße bei Želodnik führende Gemeinestraße sammt dem einschlägigen Geesentwurfe sowie über das Alternativ-Project, betreffend die theilweise Umlegung der im Straßenbezirke Egg vorkommenden Moräutich-Prevojer Bezirksstraße (zur Beilage 68);
- m) über die Petition der Gemeinde Krtina um Herstellung der neuen Bezirksstraße von Moräutich über Krtina bis zur Reichsstraße;
- n) über die Petition der Gemeinde Moräutich um Herstellung der neuen Bezirksstraße von Moräutich über Krtina;
- o) über die Petition mehrerer Gemeinden des Straßenbezirkes von Egg, daß die beabsichtigte neue Bezirksstraße von Moräutich über Studenec, Brezje und Krtina bis zur Reichsstraße bei Želodnik nicht ausgebaut werde;
- p) über die Petition der Gemeinden Watsch, Pefche und Kanderšche um Herstellung einer zweckmäßigen Straßenverbindung zwischen Moräutich-Trata-Watsch.

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik XIII. seje v slovenskem jeziku. — Glešť daš Protokoll der XIII. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik baron Hein:

Visoka zbornica! § 16. pravnega reda za visoko zbornico določuje, kakor sledi:

«Deželni glavar določi na koncu vsake seje dan in uro prihodnje seje, on ustanovi z deželnim zborom vred sejni dnevni red ter ga da v zbornici nabiti.

Predsedniku c. kr. vlade se naznani dan in ura seje, ob enem se mu pošlje iztisek dnevnega reda.

Deželni glavar določi vrsto predmetov, ki se imajo obravnavati.

Na dnevni red pridejo najprej tista opravila, katera niso bila v prejšnji seji dodelana.

Vladni predlogi se morajo pred vsemi drugimi predmeti obravnavati in rešiti.»

Dosedaj mi dnevni red ni došel in ne vidim, da je nabit v tej dvorani.

Prosim predsedništvo visoke zbornice, da naj za bodočnost boljše ustreza temu paragrafu, kakor se je to danes zgodilo, ker je za vladnega zastopnika in za člane visoke zbornice jako težko pripravljati se, kadar nobeden nima dnevnega reda v rokah. To je lahko mogoče, da se § 16. v tem oziru ustreže, da se en natis dnevnega reda nabije v dvorani in da se predsedniku cesarske vlade en iztis da v roko. (Klici v središču: — Rufe im Centrum: «Dobro, dobro!»)

Deželni glavar:

Dovoljujem si na to odgovoriti, da sem jaz včeraj zvečer določil in naznanil dnevni red za današnjo sejo in visoka zbornica ga je potrdila. Da pa danes se ni prišel iz tiskarne, mene ne zadene nobena krivda. Od mene se ne more zahtevati, da ga nesem v tiskarno in skrbim, da se izgotovi.

To je naloga uradniku deželnega birôa in jaz vsaj mislim, da je on pravočasno dnevni red v tiskarno poslal.

Poslanec Klein:

Šele danes zjutraj ob 1/4 8. uri! Mora vsak čas priti.

Deželni glavar:

Jaz bom stvar strogo preiskoval in tistega, katerega zadene krivda, odgovornega storil. Sicer so pa na dnevnem redu najprej one točke, ki so v včerajšnji seji nerešene ostale.

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik baron Hein:

V seji visokega deželnega zbora dne 22. januarja t. l. so gospodje dr. Ignacij Žitnik in tovariši gledé na ovrzbo dne 27. junija 1894. leta v Trziči zvršene volitve občinskega zastopa in z ozirom na več ugovorov zoper novo volitev, ki se je v isti občini zvršila dne 30. oktobra 1894. leta, stavili naslednje vprašanje:

«Ali je visoka c. kr. vlada pripravljena skrbeti za to, da se bodo nove občinske volitve v Trziči vršile pod objektivnim vodstvom in z vednim ozirom na zakonite predpise, in v ta namen osobito na podlagi § 98. občinskega reda vodstvo volitev odvzeti sedanjemu županu Antonu Globotschniggu, a je izročiti drugemu zanesljivemu organu?»

Čast mi je na to vprašanje odgovoriti takó:

Pri deželni vladi dospeli ugovori zoper občinsko volitev, zvršeno dne 30. oktobra 1894. leta v Trziči, in vsi volitveni uradni spisi so se po dokončanji precej razsežnih poznejših poizvedeb natančno presodili, in ta presoja je pokazala potrebo, to volitev ovreči ter na podstavi novega volilnega pripravljalnega postopanja novo volitev ukazati. Dotična razsodba je bila dne 11. februvarja t. l. pod št. 866 izdana.

Dasiravno se je morala tedaj tudi ta volitev razveljaviti, vendar je na drugi strani presoja volitvenih uradnih spisov pokazala, da se pri isti niso pripetili nobeni bistveno drugačni pogrški, nego takšni, kakršni se skorej povsod pri občinskih volitvah na Kranjskem dogajajo, zlasti tedaj, kadar, kakor je bilo to tudi v Trziči, jako strasten strankarski boj provzroči različne vmesne prigodke in sproži večkrat jako subtilna pravna vprašanja, katera more volilna komisija toliko manj vselej prav razsoditi, ker bi moralo daljše popolnoma korenito posvetovanje voljenje neizmerno zakasniti.

Zatorej za zdaj ni nobenega zakonitega razloga, da bi za predstoječo novo volitev že zdaj nastopilo izjemno določilo § 98. občinskega reda.

Uporaba tega zakonskega določila vrhu tega v sedanjem stadiju stvari že iz tega razloga ni dopustna, ker bi se moral po besedilu onega zakonovega mesta poprej pozvati občinski odbor, naj ukrene potrebno odpomoč, takšen poziv pa se doslej ni izdal.

Ker pa je opravilna dôba občinskega zastopa v Trziči že pretekla, bo deželna vlada poskrbela za to, da se nova volitev zvrši z vsem možnim pospešilom in z najpopolnejšo objektivnostjo; ko bi se pri tem pokazalo, da so najprej v zvršitev postavljeni organi krivi, da se volitev zavlačuje, potem se bo seveda v zmislu § 98. občinskega reda ukrenilo, kar je treba, da se volitev kar najhitreje zvrši.

Preostaje mi še povrniti se do naslednjih besed interpelacije. V tej interpelaciji stoji:

«Da s to nasprotno stranko c. kr. okrajni glavar Dr. Gstettenhöfer živo simpatizuje, dokazuje njegovo poseganje v volilno agitacijo, katero je bilo predmet interpelacije poslancev Kusar in tovarišev do nje excellence ministra za notranja dela v državnozborni seji dne 17. decembra 1894. leta.»

Na to mi je čast odgovoriti, da so trditve le dokazane, kadar jih potrdijo dejanski dogodki; interpelacije pa so vprašanja, in ravno kot vprašanja ne morejo biti dokazi.

Žal mi je, da mi ni možno spuščati se v dejanske dogodke, ker bi s tem predsegel interpelacijskemu odgovoru po Njegovi prevzvišenosti gospodu ministru za notranje stvari.

Gospodje deželni poslanci Janko Kersnik in tovariši so v seji visokega deželnega zbora dne 29. januarja t. l., oziraje se na neki v deseti številki časopisa «Slovenec» z dne 12. januarja 1895. l. objavljeni članek na vlado stavili naslednje vprašanje:

«Hoče li visoka c. kr. vlada potrebno ukreniti, da se tako hujskanje in sejanje sovraštva do stanu c. kr. notarjev v občeh in posebej kot cesarskih kraljevih državnih funkcionarjev v naši deželi za bodoče prepreči?»

Čast mi je na to interpelacijo odgovoriti, da se v omenjenem članku ni moglo spoznati kazenski zakon žaleče grdenje notarskega stanú, ker so v tem članku obseženi res da jako hudi napadi, naperjeni zoper posamezne k temu stanu spadajoče osebe, in zatorej ne dopuščajo subsumiranja pod § 302. kazenskega zakona. V kolikor se pa v tem članku obsežene izpeljave tičejo državne naprave notarijata, iste same na sebi ne morejo spadati pod navedeno mesto zakona; učin v § 65. kazenskega zakona opisanega kaznivega dejanja se pa v teh izpeljavah še ni mogel spoznati.

Gotovo pa bo državna uprava v vseh tistih slučajih, v katerih so dani zakoniti predpogoji, po svoji dolžnosti uporabila tista zakonita določila, katera so primerna konkretnemu posameznemu slučaju, in na ta način notarskemu stanu ne odtegnila tistega državnega varstva, katerega je ta stan, kakor vsak drugi, v državi zahtevati opravičen.

Prosim visoko zbornico, ta dva odgovora na znanje vzeti.

Deželni glavar:

Preidemo k točki 4. dnevnega reda, to je:

§ 7., C: Deželni muzej.

§ 7., C: Landešmuzeum.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Iz letnega poročila je ostalo še nekaj tvarine v poročanje v visoki zbornici.

Čast mi je v imenu odseka za letno poročilo govoriti o točki C § 7., ki obravnava in prinaša vesti o deželnem muzeji. To poglavje pod točko C obsega 16 marg. števil in govori na prvem mestu o reorganizaciji

deželnega muzeja. Ta reorganizacija deželnega muzeja utegne končno prinesiti ugodnejše razmere v današnje stališče našega muzeja in vsak rodoljub sme res z veseljem pričakovati onega dne, ko se bodo uresničili želje, ki so se lani izrekle.

Druga važna točka je marg. št. 35, ki govori o ohranitvi arheologičnih najdeb. Dne 24. marca 1892. se je naročilo deželnemu odboru, da napravi načrt zakona za ohranitev arheologičnih najdeb. Ta načrt se je bil potem v 20 mesecih sestavil in vladi predložil v presojo in s prošnjo, da se izrazi, ali ima kake pomisleke proti njemu. Od tedaj je minilo 14 mesecev, pa deželni odbor še ni dobil nikakersnega obvestila. Želeti je, da bi se stvar, ker je namenjena ohranitvi arheologičnih najdeb, kolikor mogoče, pospešila in ugodno uredila. To ste najvažnejši točki v poročilu o deželnem muzeji.

Marg. št. 36 in 37 govorite v dveh zbirkah, katere je deželni odbor za muzej nakupil. K tema številkam bom nasvet stavil koncem poročila.

Marg. št. 41 govori o inventiranju. Prejšnja leta se je bolj natančno poročalo o tem, letos pa ni rečeno, kaj se je inventiralo; samo na strani 240 pod marg. št. 45 je povedano, da se je inventirala kulturnohistorična zbirka in da se je sestavil 10. zvezek inventarjev. Želeti bi bilo, da bi se najdragocenejša zbirka, ki jo ima muzej in ki še ni inventirana, skorej spravila v red. Ta zbirka je numizmatična, katere se je letos samo en del razpostavil v muzeji. Ta zbirka mora še mnogo dragocenosti hraniti, zlasti zlatega denarja, in zato je bil odsek mnenja, da naj bi se deželnemu odboru priporočalo, da obrne svoje pozornost tudi na to stran, da se bo inventiranje te zbirke končno dognalo.

Pod marg. št. 42 se nahaja vest, da sta oba herbarija, namreč herbarium universale in herbarium carniolicum končno urejena, in dalje se dostavlja, da so tema zbirka pridejani tudi samostojni herbarji naših slovečih prirodnopiscev. Lani se je v visoki zbornici izrekla bojazen, da bi se te zbirke ne razdrle, letos pa vidimo iz poročila deželnega odbora, da so se známeniti herbarji naših prirodoslovcev ohranili, kar je odsek z veseljem na znanje vzel.

Kar se tiče pridobitev, ki so vsako leto v § 7 navedene, nima odsek nič posebnega opomniti, nego da se zahvala izreče onim osebam, ki so svojo radosrdnost pokazale in res velikodušne darove naklonile deželnemu muzeju. Predaleč bi segal, ako bi hotel vse posamezne osebe imenovati, umestno pa je, da omenim daru Kranjske hranilnice, ki je vsega skupaj za nakup Vossovega herbarija in za nakup novih nagačenih živalij darovala 250 gld.

V marg. št. 48 opisuje poročilo še obiskovanje deželnega muzeja, in med drugim je omenjeno, da je znanstveno delovanje muzeja razvideti v časopisu «Argo». Po mojem mnenju je to nekako neumestno, kajti znanstveno delovanje bi moralo prav za prav opisano biti tukaj v letnem poročilu, ker je deželni muzej nam vsem na sreci, in zaradi tega nas vsaka vest o uredbah in pridobitvah navdaje z velikim veseljem. Zato je bolj primerno, ako bi se nam tukaj v letnem poročilu opisalo delovanje deželnega muzeja.

Na podlagi teh kratkih pojasnil predlagam v imenu odseka za letno poročilo:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Po dražbi zvršeni nakup zbirke metuljev iz Franc Mikličeve zapuščine za 100 gld. in nakup Valentin Plemelovega herbarija z omaro vred za 150 gld. in nekaj knjig za 18 gld. 60 kr., torej v skupnem znesku za 268 gld. 60 kr., se odobri in vzame na znanje.

2.) Kranjski hranilnici, ki je na prošnjo muzejskega vodstva podarila 100 gld., da se je nakupil herdarij tajnocvetk od prof. Vossa, dalje za 150 gld. od ste podarjenih v svrhu pomnožitve živalske zbirke, izreka tudi zbornica svojo toplo zahvalo.

3.) Drugim mnogoštevilnim dobrotnikom, ki so podpirali Rudolfinam z raznimi in celo dragocenimi darili, bodi izrečeno najtoplejše hvaležno priznanje z iskreno željo, da bi se tudi v bodočnosti dobrohotno ozirali na potrebe našega deželnega muzeja.

4.) Deželnemu odboru se naroča, da svojo pozornost obrne na skorejšno dovršitev inventarizovanja vseh zbirk, posebno pa numismatične zbirke, ki reprezentuje glede na zlate denarje veliko vrednost.

5.) Vse druge marg. številke § 7, lit C, vzamejo se na znanje.»

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec ekselencja baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Der Herr Berichterstatter hat die Genehmigung verschiedener Beträge, welche im Laufe des Jahres 1894 ausgezahlt worden sind, beantragt. Ich glaube, daß damit ein Präjudiz geschaffen wird für die Genehmigung der Rechnungsabschlüsse überhaupt. Nachdem diese Posten im Voranschlage pro 1894 unter den Summen, welche zu diesem Zwecke genehmigt wurden, figuriren, so muß die Genehmigung dieser Beträge dem Rechnungsabschlusse pro 1894, welcher in der nächsten Session vorgelegt werden wird, vorbehalten bleiben. Ich würde demnach der Meinung Ausdruck geben, daß wir heute diesen Beschlüssen nicht vorgreifen sollen, weil die erforderliche Bedeckung ohnehin schon bewilligt wurde, der Rechnungsabschluß seinerzeit aber über die Verwendung der Beträge die nothwendigen Belege bringen wird. Wir würden sonst ganz unnützerweise dem Rechnungsabschlusse pro 1894 vorgreifen. Ich erlaube mir daher dem Herrn Berichterstatter zu empfehlen, diese Anträge aus seinem Antrage auszuschließen.

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglasil gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Letno poročilo o našem muzeji je ostalo nekako v ravnoisti obliki, v kateri ostaje muzej od leta do leta. Ako človek predse vzame to poročilo,

dobi nekak tožen utis, dasiravno bi moral ta zavod vsakega iz srca veseliti. Veliko nezdravega je na tem zavodu, in naj v prihodnje sedim v tej zbornici ali ne, to rečem, da tako, kakor zadnjih šest let, z muzejem ne bo moglo iti naprej. Lani smo napravili sklep, od katerega smo pričakovali, da se bo sedanja klavernost odpravila iz deželnega muzeja. Kakor vidimo iz letnega poročila, se v tem oziru ni doseglo tisto, kar se je pričakovalo. Marg. št. 34 napravlja vtis, kakor da bi se nekako počasno postopalo, in človek prihaja nehoté do sklepa, da bo cela stvar v pesku zatonila. Jaz bi kaj takega obžaloval, kajti prepričan sem, da se razmere ne bodo na bolje obrnile, dokler se reorganizacija ne zvrši. Priporočal bi torej deželnemu odboru, da naj v prihodnje tej stvari posveti svoje veselje in da ne prepušča akcije samo kustosu, ki ima, kakor se meni zdi, celi deželni odbor v rokah, ali če ne celega, vsaj referenta pri deželnem odboru. Govoriti sem hotel posebno k marg. št. 41. Prejkone je celo to poročilo o muzeji manuskript voditelja deželnega muzeja, in gospod referent v deželnem odboru ga morebiti še prečital ni.

V marg. št. 41 se nam poroča: «Inventiranje v muzeji nadaljevalo se je tudi 1894. leta». To je kratko in lapidarno. Če čita človek kaj takega na kakem starem rimskem kamnu, mu bo ondi zadoščalo, ampak v poročilu deželnega odbora o deželnem muzeji je ta lapidarnost nekaj, kar se sme z vso pravico grajati. Inventiranje smo v poslednjih letih v vsakem zasedanju zahtevali. Takoj drugo leto, ko sem prišel v to zbornico, opozoril sem deželni odbor na to, da se muzejska numismatična zbirka, katero je kustos po takozvanih «Forschungstreifen» nosil v culici po svetu, nahaja v velikanskem neredu in da nihče ne vé, koliko imamo denarja in kje je spravljen. Tudi tedanji gospod poročevalec se je čudil, da deželni odbor ni obrnil svoje pozornosti na zbirko zlatega denarja. Zdi se mi torej, da bi se gospod referent deželnega odbora gledé inventiranja ne bil smel zadovoljiti s tako skromnim poročilom, zlasti ker imam zavest, da se je inventiranje morebiti tako nadaljevalo, kakor prejsnja leta, da se namreč nič ni storilo. Prosil bi deželni odbor, da naj tako prijetnost gledé poslovanja v muzeji odvzame gospodu, ki ima ondi prvo roko, kajti to vender ne gre, da se o najvažnejši točki poroča kar tako na kratko, da mora človek vtis dobiti, da se je hotel vodja deželnega muzeja ne samo norčevati s poročevalcem v deželnem odboru, ampak s celo visoko zbornico. Za me je popolnoma neumljivo, da se more kaj takega dopuščati in da se take stvari ne odpravijo.

Dalje moram storiti nekaj opazek glede marg. št. 48. Naj mi bo dopuščeno, da izrazim neko splošno željo in da dostavim nekoliko splošnih opazek. To so sicer opazke, gledé katerih se bo morebiti reklo, da niso posebno taktne in da ne spadajo v javno sejo visoke zbornice, pa take opazke so se napravljale tudi že v prejšnjih zasedanjih in navzlic temu nismo prišli na bolje. Dotični, proti kateremu so bile obrnene te opazke, ima že tako prehistorično trdo kožo, da se ni bati, da bi v omedlevico padel, ker vidite, da se ga nič ne prime!

Visoka zbornica! Opazuje se, da naš deželni muzej, ki je v istini krasen zavod in kojega mora človek rad imeti, ne vpliva na občinstvo tako, kakor bi moral. Kako reven je obisk, dasiravno je brezplačen, in dasiravno se pravi, da ima naš muzej nekatere zbirke, ki jih po celem svetu ni več najti v taki meri. Ni nobenega pravega interesa za muzej, niti ne med občinstvom, niti ne med učečo se mladino. Kako je nas zavod zanimal, ko smo še sedeli na šolskih klopeh! V tem oziru mora biti nekaj napačnega, in dolžnost deželnega odbora je, da stori kolikor mogoče, da se bodo razmere v deželnem muzeji zboljšale. Ravno ta marginalna številka mi prižge svetilnico, ki osvetli tisto, kar je prav za prav uzrok, da so razmere v muzeji tako klaverne. Tu se našteva, kdo je obiskal zavod v preteklem času. Zdelo se Vam bo čudno, da nahajate med drugim, da ga je obiskala «grofica Ouvarova, predsednik centralnega arheološkega društva v Moskvi» — torej pol moski in pol ženska! Menilo bi se pa, da mora grofica jedino le biti predsednica, ker kaj družega ni mogoče.

V tej marginalni številki hoče vodja muzejski nekako rogove nastaviti proti visoki zbornici sami in že to se mi zdi čudno in nepravilno, če uporablja kustos letno poročilo, katero bi moral poročevalec v deželnem odboru pregledati, da stopa v opozicijo proti deželnemu zboru. Mi smo, kakor veste, lansko leto nekoliko opazek storili, ker se nam je v celem poročilu neprenehoma razpostavljala neka žlindra in se nam je hotelo pokazati, da je sreča za muzej, da ima mnogo prehistorične žlindre. Proti tej opazki polemizuje kustos v letošnjem poročilu s tem, da pravi, da je obiskovalce najbolj zanimala predzgodovinska fabrikacija železa na Kranjskem.

S tem hoče polemizovati proti opazkam, ki so se napravile v tej visoki zbornici in ki so bile popolnoma utemeljene. Istotako se je lani nekoliko kritikoval tisti hrup in šum, katerega je voditelj deželnega muzeja napravil zaradi nekega čolna, ki se je našel na ljubljanskem barji, na zemljišči gospoda dr. Koslerja. Gospod voditelj deželnega muzeja se postavlja na stališče, da so se v njem vozili stari «*Bahnbautenbewohner*» in ker so v tem čolnu našli železen žrebelj, sklepa iz tega, da so že stari barjani, ko so se bivali na koleh, fabricirali železo. Jaz sicer nisem historik, ali stvar se mi zdi dvomljiva in sumljiva in to tem bolj, ker so se veljavni glasovi uzdignili in rekli, da je čoln iz mnogo poznejšega časa in da nima tiste prehistorične veljave, katero mu pripisuje gospod kustos deželnega muzeja. Tem opazkam nasproti zapisal je kustos v letošnjem poročilu, da so se obiskovalci muzeja najbolj zanimali za ta čoln.

Vodja deželnega muzeja ima torej poslance za nekako prehistorično naivna bitja, ki ne vedó, za kaj se gre in katerim se sme vse povedati, kar se hoče, in katerim se sme mej drugim tudi na nos obesiti, da so se sloveči učenjaki, ki so prišli v naš muzej, najbolj zanimali za tisti prehistorični čoln, gledé katerega je pa med strokovnjaki splošno mnenje, da spada v historične čase. Gospoda moja, to je očitno žaljivo, in v interesu visoke zbornice moram protestovati proti

temu, da nas ima voditelj deželnega muzeja za tako najivne ljudi, ki mu vse verjamejo, kar zapiše.

Pri tej marginalni številki se posebno naglaša — tu hočem izpregovoriti nekoliko mirnih besed — da je znanstveno delovanje deželnega muzeja opisano v časopisu «Argo». Za svojo osebo bi si — brez ozira na to, kar je visoka zbornica vsled sklepa finančnega odseka odobrila in akoravno pripoznam, da je imel finančni odsek dobro voljo, — usojal mnenje izreči, da to nikakor ne gre, da ima vodja deželnega muzeja svoj poseben časopis, kateremu žrtvuje svoje delo. Nenaravno je, da se znanstveno delovanje deželnega muzeja kaže v tem časopisu. Po mojih mislih je za to, da opisuje znanstveno delovanje deželnega muzeja, poklicano muzejsko društvo, in jaz mislim, da se kaj tacega na celem svetu ne vidi, da bi muzejski kustos živel v vojski z muzejskim društvom. To je nekaj tacega, kar se mora odpraviti. To ne gre, da vodja deželnega muzeja na jedno stran vleče, muzejsko društvo pa na drugo. Muzejsko društvo je poklicano, zastopati muzej in ne kustos, ki tudi nima časa za to.

Visoka zbornica! Pripoveduje se in znano mi je iz lastne skušnje, da se inventiranje v muzeji ne nadaljuje. Dostikrat so obiskovalci deželnega muzeja prišli k meni in povedali, da so našli na vratih kustosove pisarne tablico, kjer je bilo zapisano: «*Bin in der Lyealbibliothek, bin abwesend.*» Seveda, ako išče tvarine za svoj list, mora mnogokrat v licejalno biblioteko iti. Kaj tacega pa je neumestno in bi se ne smelo več dopuščati.

Ne bom dalje govoril, ampak toplo priporočam deželnemu odboru, naj te nezdrave razmere med voditeljem in muzejskim društvom jedenkrat za vselej odpravi. Gotovo je neumestno, ako deželni odbor v tem boji nekako muzejskemu vodji na strani stoji, za kar nima nobenega povoda. Opozarjam Vas na tisti slučaj, katerega je v jedni prejšnjih sej navajal ekselencia gospod poslanec baron Schwegel, dasiravno je rekel, da mu stvar ni znana. Muzejski vodja ne ljubi muzejskega društva in prav nepotrebno je po mojih mislih, da ga podpira deželni odbor s svojim vplivom. Dotični slučaj, ki je dal finančnemu odseku povod k znanemu sklepu, je bil ta.

V 4. sešitku prinesla so «Izvestja muzejskega društva» neko notico, kaj se je na Kranjskem izkopal, in pripoveduje se, kaj bode vse muzej na Dunaji dobil od tistih reči. Končno pa je v klamori rečeno: «Kaj pa dela kranjski muzej?» To je cela tista opazka, o kateri se je reklo, da je nedostojna in da je žalila celi deželni odbor! To je vender opravičeno, če se na jedni strani pove, koliko je slo na Dunaj, da se potem vpraša, kaj dela naš muzej. Vodstvo mora vender imeti skrb, da ostanejo starine v Ljubljani in v deželnem muzeji!

Vsled te opazke je pa gospod deželni glavar, ki je ob jednem tudi odbornik muzejskega društva, med tem ko se vodji našega muzeja niti ne vidi vredno biti član muzejskega društva, poslal društvu grajalno pismo in mu dal nos, da se je s to opazko pregrešil proti deželnemu odboru in pozabil respekt, katerega vsakdo dolžuje našemu deželnemu odboru. To je vsekako izreden slučaj, da je gospod deželni glavar grajal in dal

nos društvu in potemtakem tudi odborniku tega društva, ki se piše za Otona Detelo!

Vse to se je zgodilo, ker vodja deželnega muzeja vodi boj proti muzejskemu društvu, in zdi se mi, da s tem naš deželni odbor ni na pravo stezo krenil, ampak prav bi bil imel, ako bi bil obema strankama rekel, da mora boj nehati. Tu ne gre za malo občutljivost niti muzejskega društva, niti muzejskega vodje, temveč tu bi se bil moral deželni odbor na to ozirati, da ne sme deželnega muzeja napredek zaradi tega trpeti, ker gospod kustos ne ljubi muzejskega društva. Želel bi, da se posreči ono, kar je predlagal finančni odsek, ali jaz dvomim na tem, ker vem, da je gospod kustos odločno izrekel: «*Dasß er ein Hafafirr an seiner Firma nicht vollziehen werde*». Ta vojska se mora končati in vpeljati tista harmonija mej muzejskim vodstvom in muzejskim društvom, ki je potrebna, ako hočemo, da bo naš deželni muzej napredoval.

Deželni glavar:

Na neko opazko gospoda poslanca dr. Tavčarja, dovoljujem si pojasniti, da jaz kot deželni glavar na muzejsko društvo nisem poslal nobenega dopisa. Skleneno je bilo od deželnega odbora, da se pošlje društvu dotični dopis, in moja dolžnost je bila, da sem ga podpisal. Če sem zvršil sklep deželnega odbora nasproti društvu, kateremu sem sam ud, se mi tega ne sme očitati, kajti to je le dokaz, da sem popolnoma objektivno postopal.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Papež ima besedo.

Poslanec dr. Papež:

Visoki zbor! Ko se je lani sklepalo o reorganizaciji deželnega muzeja, moram reči, da sem sam imel upanje, da se bo posrečilo zvršiti reorganizacijo tekom leta in sem imel med drugim tudi možnost pred očmi, katera se je najbolj zazelela, da bi se vpeljalo vrhovno vodstvo. Da se to ni zgodilo, krive so bile druge razmere. Ministerstvo ni dovolilo 6000 gld., dobili smo šele 1000 gld. in če bi morali šest let čakati, dokler se ne dopolni znesek na 6000 gld., bi moral na reorganizaciji obupati tudi zunaj vseh razmer stoječi opazovalec deželnega muzeja. Pritrdim temu, kar je rekel gospod poslanec dr. Tavčar, da dela muzej s sedanjim razmeram mej obojbi tužen vtis in da so razmere nezdrave. Zakaj bi se ne moglo temu od pomoči, predno se organizacija ne zvrši? Vsaj se lahko pripravljala dela zvršijo — nekaka predorganizacija. Zakaj bi se to ne zgodilo? Jaz mislim celó, da je gospod poslanec dr. Tavčar sam tega mojega mnenja. Potem bi bil jaz veliko rajsi slišal, ako bi bil on stavil kak posebni predlog.

Kar se tiče posameznih marg. številk posebno 41 in 48, katere je omenil gospod predgovornik dr. Tavčar, le toliko opomnim.

Poročilo marg. št. 41 je res lapidarno. Celo letno poročilo o muzeji je manuskript vodstva, in letos ga nisem spremenil, akoravno sem ga bral. Tukaj tu imate

provizoričnega kustosa v svojej pisavi in to je za muzej tudi nekaj važnega in interesantnega. Poročilo mi je tako pozno došlo, da utegnem šele iz kasnejših pozivvedeb obvestiti visoko zbornico, da se je dosedaj inventiralo vsega skupaj štiri petinke; nekaj se je pač stvar zakasnila, ker se je dokaj zbirk moralo premestiti. Jaz sem naročil, da naj se inventira po vrsti, po sobah, da bo inventar služil prihodnjemu voditelju. Premestila se je Robičeva zbirka, potem se je nakupil herbarij in entologična zbirka Mikličeva in potem Vossov herbarij. To je nekaj vplivalo. Seveda bi se bilo lahko še več storilo, ako bi dotični gospodje, kateri imajo dolžnost delati pri inventiranji, ne imeli drugih, bolj nepotrebnih del.

O marg. št. 48 omenjam le to, da se pač strinjam s tem, kar je rekel gospod poslanec dr. Tavčar, kajti da bi bilo ravno to edino, kar je v muzeji posebno interesantnega za učenjake, kar omenja gospod kustos, namreč tisti čoln in prehistorična fabrikacija železa, ne verjamem, in ta opazka se mi zdi enostranska in neumestna. Seveda, kar se tiče čolna, to ni kustosova slava, kajti našel ga je gospod dr. Kosler, reproduciral ga je Pirc in razglasil je najdbo Müllner. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «*On je bobnal za njo!*») Original je v kleti, in sicer en kos. Končno moram le se reči, da obžalujem, da gospod vodja ni bil danes na galeriji, da bi bil poslušal govor gospoda poslanca dr. Tavčarja.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec ekszellenca baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Ich bitte um Verzeihung, daß ich in dieser An gelegenheit nochmals das Wort ergreifen muß. Seinerzeit, als über den Vorschlag des Museumsfonds für das Jahr 1895 Bericht erstattet wurde, ist darauf hingewiesen worden, daß wahrscheinlich dieser das Museum betreffende Gegenstand später noch zur Sprache kommen wird, sobald der Rechenschaftsbericht vorliegt. Damals, als über den Rechnungsabschluss pro 1893 verhandelt wurde, war der Rechenschaftsbericht noch nicht den Herrn vorgelegt worden, und es war nicht möglich, über die einzelnen Posten Aufklärungen und Mittheilungen zu machen. Heute liegt nun der Rechenschaftsbericht vor, und ich hätte wirklich gewünscht, daß man daraus entnommen hätte, daß wir nicht den Bericht des Landesauschusses, sondern den Bericht des Custos empfangen haben, der eine andere Bedeutung und Tragweite hätte, als der Bericht in der Form, in welcher er vorgelegt wird. Der Herr Referent des Landesauschusses hat erklärt, daß der Bericht von A bis Z nichts anderes ist, als der Bericht des Custos, ein Vorgang, der eigentlich nicht correct ist, denn es müßte nicht der Bericht des Custos, sondern der Bericht des Landesauschusses vorliegen, und wenn der Bericht des Custos ein besonderes Interesse zu erwecken schien, so müßte angegeben sein, daß das sein Bericht und nicht jener des Landes-

ausschusses sei. Soviel bezüglich der Form des Berichtes. Nun sind von dem ersten Redner, dem Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar, über Museumsangelegenheiten Ansichten ausgesprochen worden, die ich vollständig theile, und ich habe mir wesentlich zu dem Zwecke das Wort erbeten, um seine Wünsche und Anträge auf das wärmste zu unterstützen, denn diese seine Ausführungen erbringen den Beweis, daß ihm das Museum, wie gewiß einem jeden von uns, am Herzen liegt, daß dessen Entwicklung gefördert werden muß und wir alle in dem innigen Herzenswünsche uns vereinigen, daß es dem Landesauschusse gelingen möge, alle unsere Wünsche bezüglich des Museums durchzuführen. Wir alle wünschen, daß die Reorganisation des Museums durchgeführt werde. Ich habe bei dem Voranschlage des Museums mehrere Gründe angegeben, welche die Durchführung dieses Planes bisher unmöglich gemacht haben, ich habe aber auch einzelne Gründe damals aus verschiedenen Rücksichten, die ich jetzt nicht auseinanderlegen will, nicht besprechen können. Die Frage, warum die Reorganisation des Museums besonders schwierig ist, ist auch eine Personalfrage. Wir hegen aber in dieser Beziehung die Hoffnung, daß für die Leitung des Institutes nur sachliche Rücksichten maßgebend sein und alle anderen Rücksichten in den Hintergrund treten müssen. Werden diese Grundsätze dem Landesauschusse bei der Organisation als Leitstern dienen, so wird dadurch allein schon das wesentlichste Hindernis beseitigt werden, welches heute noch im Wege steht. Allerdings möchte ich auch mit dem Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar in der Bitte mich vereinigen, daß der Landesauschuss bei der hohen Regierung mit dem größten Nachdrucke alles thue, damit die berechtigten Wünsche, welche wir hegen und bezüglich welcher bei der hohen Regierung die Geneigtheit besteht, sie zu erfüllen, so rasch als möglich erfüllt werden, denn eine jede Verzögerung in dieser Richtung ist von Nachtheil, weil wir mit der Organisation nicht warten können, andererseits aber auch die Geneigtheit der hohen Regierung, unsere Wünsche zu erfüllen, sich vermindern könnte. Ich würde daher die Herren vom Landesauschusse dringend bitten, nichts zu versäumen und mit allem Nachdrucke bei der hohen Regierung dahin zu wirken, daß sie uns so rasch als möglich die nöthige Subvention gewährt. Wenn wir festsetzen, daß wir zur Leitung des Museums einen Mann berufen wollen, dessen Eignung zur Leitung eines so bedeutenden Institutes außer Frage steht und daß diesbezüglich keine andern als streng objective Rücksichten maßgebend sein sollen, wenn ferner die hohe Regierung auf die Subvention eingeht, welche sie in Aussicht gestellt hat, so unterliegt es dann keinem Zweifel, daß die Organisation in der schönsten und befriedigendsten Weise durchgeführt werden kann. Es ist dies ein absolutes Bedürfnis, und es können die Dinge, wie sie stehen und gehen, von niemandem, der nur das allergeringste Interesse an dem Institute hat, auf die Dauer mit Beruhigung angesehen werden, denn es ist ernstlich zu besorgen, daß wir sonst schlimme Nachtheile erfahren. Ich möchte hier nicht auf die Einzelheiten eingehen, obwohl auch das richtig ist, daß bezüglich der Inventarisierung ungeheuer viel versäumt worden ist; auch die Bemerkungen bezüglich des Besuches sind vollkommen richtig, ebenso wie daß auf die Jugend anregend gewirkt werden müßte, damit sie das Institut zu ihrer

Ausbildung besser als bis jetzt benütze; alle diese Dinge sind nothwendig, und der Landesauschuss kann und wird hoffentlich helfend und fördernd in dieser Beziehung eingreifen.

Es ist ferner darauf hingewiesen worden, daß zwischen dem Custos als Herausgeber der «Argo» und dem Musealvereine eine Differenz besteht. Meine Herren! Nichts ist dringender, als diese Differenz zu beseitigen, und wenn wir beschlossen haben, daß da der Landesauschuss einzugreifen haben wird, so ist es nur in der Absicht geschehen, daß diese Differenz ausgeglichen werde. Wenn sie trotzdem nicht ausgeglichen wird, so wird dies als Beweis dienen, daß sie nicht ausgeglichen werden könne, und daß dann andere Maßnahmen zu treffen sein werden. So wie die Dinge heute stehen, dürfen wir sie nicht weiter bestehen lassen. Um durch diese Bemerkungen meine volle Uebereinstimmung mit den Ausführungen zu bekräftigen, welche im Interesse der Sache vorgebracht wurden, habe ich mir erlaubt das Wort zu erbitten und ich glaube, wenn der Landesauschuss den Intentionen des hohen Landtages nach dieser Richtung vollkommen Rechnung trägt, daß wir dann alle jene Erwartungen, die wir an das Museum knüpfen, erfüllt sehen werden, daß wir aber im Gegentheile die schlimmsten Besorgnisse nicht unterdrücken können, daß das Interesse des Landes großen Schaden leiden wird, wenn etwas versäumt wird. Ich empfehle wärmstens die Berücksichtigung dieser Wünsche, ich stelle keine Anträge, aber es sind mehr als Anträge: die Erkenntnis des Bedürfnisses, dem sie Rechnung tragen müssen! Die Abstimmung über die Anträge des Herrn Berichterstatters ist für diese Frage nicht weiter maßgebend; es ist auch gleichgiltig, ob Sie einen Beschluß mit Rücksicht auf jene Punkte fassen oder nicht, die vorgebracht wurden, als ich zuerst das Wort ergriffen habe, weil nach den Ausführungen des Herrn Berichterstatters die Sache nicht so aufzufassen ist, als wollten sie damit eine finanzielle Operation billigen, sondern nur, daß es wünschenswert war, daß und das anzukaufen, daß aber der Ankauf selbst in keiner Weise der weiteren Beschlussfassung über den Rechnungsabschluss pro 1894 zu präjudicieren habe. Ich bitte Sie, stimmen Sie mit mir für alle diese Anträge mit dem allein maßgebenden Votum, daß der Landesauschuss auf das ernsteste aufgefordert werde, für das Museum seine Pflicht zu thun!

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Ničee se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Stegnar:

Jaz iz svojega stališča z veliko radostjo pozdravljam, da se je v tej važni zadevi unela tako živahna debata, pri kateri so se pojasnile stvari, ki bi bile sicer pokrite ostale pod rahlimi besedami, katere sem si dovolil storiti na podlagi obvestil deželnega odbora. Ni si prikrival odsek za letno poročilo vseh teh razmer, ki so se naglašale, zato pa, ker pričakuje odsek za letno poročilo, da se morajo enkrat pojasniti te razmere in vpeljati zdrave okoliščine, zato se dalje ni

spuščal v te stvari, ker vsa prizadevanja dotičnih krogov leta in leta sem niso dovedle muzeja na stopinjo, da bi se moglo reči, da sedaj stojimo na zdravi podlagi. Hvaležen sem vsem gospodom predgovornikom, da so se oglasili, in moja dolžnost ni, braniti dotičnega gospoda, ki je bil tangiran v raznih govorih. Za svojo osebo moram reči, da mož v enem oziru ne zasluži popolnoma take graje, ker le ne najde prave oblike, s katero postopa proti deželnemu odboru, in drugič moram priznati, da je jako podkovan in ima veliko véde, ter da bi bilo želeti, da bi svojo vednost obrnil v korist naše dežele. Z našimi opazkami dosedaj ničesar nismo dosegli, ker je mož svojeglaven in ostane pri mnenji, katero ima. Po teh besedah si usojam prositi, da bi visoka zbornica sprejela predlog odseka za letno poročilo. K prvi točki odsekovnega predloga bi še dostavil, da odsek za letno poročilo ni hotel prejudicirati, da bi se odobril izdatek, kakor je rekel prevzišeni gospod poslanec baron Schwegel. Glavni namen je bil le ta, da odsek za letno poročilo nasvetuje odobrenje nakupa teh zbirk, ki ste res lepi in krasni, kakor jih vsak muzej morebiti nima.

Sicer pa nasvetujem, da se prvemu predlogu odseka za letno poročilo še dodà nastopni dostavek:

«Ne da bi se prejudiciralo posledobnemu odobrenju dotičnega računskega zaključka muzejskega zaklada.»

Prvi predlog bi se torej glasil:

«Po dražbi izvršeni nakup zbirke metuljev iz Franc Mikličeve zapuščine za 100 gld. in nakup Valentin Plemelovega herbarija z omaro vred za 150 gld. in nekaj knjig za 18 gld. 60 kr., torej v skupnem znesku za 268 gld. 60 kr., se odobri in vzame na znanje, ne da bi se prejudiciralo posledobnemu odobrenju dotičnega računskega zaključka muzejskega zaklada.»

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in prosim gospode, ki pritrjujejo prvemu predlogu odseka za letno poročilo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki se strinjajo z drugim predlogom odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Drugi predlog je sprejet.

Gospodje, ki pritrjujejo tretjemu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Tretji predlog je sprejet.

Gospodje, ki se strinjajo z četrtem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Četrti predlog je sprejet.

Gospodje, ki pritrjujejo zadnjemu, to je petemu predlogu odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Tudi peti predlog je sprejet, in s tem je rešena ta točka.

Daljna točka je:

§ 8., A: Šolstvo;

§ 8., A: Unterrichtswejen.

Poročevalec Stegnar:

Poročilo podaje v 39. številkah vesti o ljudskem in srednjem šolstvu in navaja vse dogodke in korake na šolskem polju, ki jih je deželni šolski svet v sporazumljenji z deželnim odborom storil. Odsek za letno poročilo nima posebnega pripomniti, le pod drugo točko tega poročila glede razširjenja ljudskih šol si bom usojal v odsekovem imenu staviti poseben predlog,

Nasvetujem, da visoka zbornica poročilo § 8, lit. A. vzame v vednost.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Pfeifer

Poslanec Pfeifer:

Iz § 8 letnega poročila razvidimo, da se leto za letom gradijo nove šole, obstoječe pa razširjajo, s tem pa troški vedno in vedno naraščajo. Da se širi ljudski pouk in omika v najširše kroge, je gotovo plemenita, opravičena želja in težnja, vendar pa se mora širiti ta omika po potrebi in po gmotnih sredstvih našega ljudstva, zlasti sedaj, ko vedno bolj gineva blagostanje v naši deželi.

Treba torej, kakor se je poudarjalo pri zadnji razpravi normalnošolskega zaklada, previdnim biti pri snovanji in razširjanji šol.

Mislim, da se mi ne bo očitalo, da jaz nisem prijatelj šole, ljudske omike, ako se ne morem posebno navduševati za uspehe novodobne šole in za bremena, katera so šolske postave in naredbe naložile in se dandanes vedno naprej nalagajo davkoplačevalcem, in če si prizadevam, za to skrbeti, da bi se olajšala sedanja težka bremena.

Če bi se predelal učni načrt in vpeljal poldnevni pouk na deželi, kakor sem to v svojem govoru dne 25. aprila 1893. v tej visoki zbornici razpravljal, olajšala bi se bremena in pouk ne bi trpel, namreč pouk, kolikor ga po mojih mislih spada v ljudsko šolo.

Vsaj mi stareji vemo iz lastne skušnjje, da smo v otročjih letih v štirih urah dnevnega pouka se naučili gotovo ne manj, nego se naučé sedaj v šestih urah na dan. Sicer nismo imeli toliko predmetov na dan, nismo bili tako univerzalno učeni, kakor so sedanji solarčki.

Prepričal sem se sam, da n. pr. učenci v sedanji ljudski in meščanski šoli dobro odgovarjajo iz domače zgodovine ali celo iz astronomije, da jim računí $\frac{x+y}{a+b}$ gladko tako, da pa večkrat prostega, življenju potrebnega računa ne zmorejo.

Torej gospoda, kaj pomaga tu $x+y$ in vsa astronomija, če pravega temelja ni, ali ni vse to zidano v zraku? Ali ni tudi ta omika nekako zračna, če otrok

večkrat tega ne vé, kar vsak dan potrebuje? Jaz se ne čudim starišem, če so pri svojem zdravem praktičnem smislu večkrat jako nezadovoljni s to šolo in se čujejo glasi, da uspehi te šole nikakor niso razmerni velikim troškom.

Pri vsem tem, da se pri nas veliko uči (kakor bi stari Rimljani rekli: «multa» namesto «multum»), polni se preobloženi mladini glava, razvija se um, ali — srce ostaje prazno.

Vemo pa, kako željno vzdihujejo mnogi najboljši možje raznih narodov ravno po omiki srca in poudarjajo, da smo pali v žalostni ekstrem, da delamo za glavo vse, ubogo malo pa za srce.

Tu ima šola pred seboj veliko nalogo, katero izpolni, če stariši, šola in cerkev delujejo v medsebojni slogi.

Menim, da trezno misleč rodoljub mora priznati potrebo take sloge, da dom in šola skupaj delujeta, da šola ne podira, kar zida dom in nasprotno.

Rad priznavam, da ima šola, da imajo učitelji najboljšo voljo in najbolje namene, ali ne morem si prikrivati, da se dosežajo ti nameni dandanes težje, kakor je to bilo prej.

Ako namreč pogledamo učni načrt prejšnjih časov, nahajamo v njem le malo predmetov: veronauk, brati, pisati, računati. V sedanjem načrtu pa imamo poleg imenovanih predmetov še zemljepisje, zgodovino, naravoslovje i. t. d.

Ljudska šola nima namena, da bi odgojevala učenjake, dovolj je, če se, kakor v prejšnjih letih, otroci naučé pravilno brati, pisati in računati, za višjo odgojo pa naj skrbé strokovnjaške, kmetijske, obrtne kupčijske in srednje šole. Če bi se omejilo število predmetov v smislu prejšnjega načrta za ljudske šole, bi zadostoval poldnevni pouk. S tem pa bi se v okolišnji potrebi, da se vedno zidajo nove šole in razširjajo obstoječe. Torej bi bil poldnevni pouk tudi v gmotnem oziru davkoplačevalcem na korist. Na Štajerskem, če sem prav poučen, nameravajo iz teh ozirrov vpeljati poldnevni pouk. Jaz ne umejem, zakaj bi se to tudi pri nas ne uvedlo vsaj za poskus. Ko bi se pokazalo, da tem potom dobra reč trpi, vsaj se potem zopet prenaradi.

Žalibog, kakor je že razupita naša država kot država neverjetnosti, namreč država, v kateri se tudi očitne pomote, napačne postave i. t. d. ne odpravijo samo zaradi tega ne, da bi se ne reklo, da tisti, kateri so kake postave in naredbe sklenili, niso bili modrijani prve vrste, ravno to velja tudi glede šolstva. Na vse mogoče načine poje se slava novim šolskim naredbam, akoravno so mnogi teh slavospevcev prepričani, da je marsikatera šolska naredba reforme potrebna. Ali moderno je danes, da se hvali tako imenovana nova šola, in gorje tistemu, kateri te najnovejše pridobitve liberalne ère ne hvali.

Morebiti bi se mi ugovarjalo, da sem Horacijev «laudator temporis acti», ali temu ugovoru nasproti poudarjam, da je stara šola odgojila može, ki se svetijo kot zvezde na nebu učenosti, imen, mislim, da mi ni treba navajati, znana so vsem Slovencem; ta šola dajala je temeljitega znanja in blaženja srca.

Ali pa ima novodobna šola boljših uspehov do sedaj, ko se otroci že v prvi mladosti učijo zgodovine, zemljepisja, naravoslovja i. t. d., meni ni znano. Te moje besede izvirajo iz iskrenega prepričanja, nikakor pa nisem mislil, da bi žalil kak stan ali posameznika. Spostujem tudi nasprotno prepričanje in vem, da se resnica in napredek pospešujeta le, če vsestransko presojava stvari, slišimo glasove «pro» in «contra» in potem ukrenemo to, kar se nam po najboljšem prepričanju zdi najboljše.

Sprožil sem te opazke, ker mi je blagostanje in praktična omika ljudstva jako pri srcu in se veselim, če bi v težkih teh časih prihraniti mogli davkoplačevalcu kak krajcar in bi to ne bilo na škodo omiki in otrokom, najlepše nade našega naroda.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Častiti gospod poročevalec je k vsem marginalnim številkam od 1. do 39. v imenu odseka za letno poročilo poročal samo o št. 39. Torej bi si usojal govoriti o nekaterih teh točkah tukaj v splošni razpravi. Predno prestopim k tistim predmetom, o katerih hočem govoriti, ne morem si kaj, da ne bi častitemu gospodu predgovorniku Pfeiferju na njegove besede nekoliko odgovoril. Meni se zdi, da se je on tukaj nekoliko preveč postavil na stališče, na katero se v poslednjem času tako radi postavljajo zunaj te visoke zbornice može, ki so pristaši stranke, kateri on pripada. On je govoril o liberalni pridobitvi, katera ima biti moderna šola. Zopet vidite tisto očitanje liberalizma, katero se v tej deželi tako rado izreka nasproti nam, ki sedimo v sredini te visoke zbornice. Jaz mislim, da se nam liberalizem očita čisto po krivici. Ako smo liberalni, smo liberalni v najboljšem pomenu te besede, in ako bi liberalstvo nič družega ne bilo storilo, nego da je rodilo moderno šolo, bili bi mu veliko hvalo dolžni, in zaradi tega ne gre tak strah imeti pred liberalci in liberalstvo jemati za agitatorno sredstvo. O moderni šoli nam je častiti gospod predgovornik grozne reči pripovedoval. Jaz nisem tistega mnenja, da je nekdanja ljudska šola vzgajala može, ki se sedaj kot zvezde učenosti svetijo na znanstvenem obzorji. Tista ljudska šola ni mogla takih učenjakov vzgajati, ampak da so postali taki učenjaki, morali so dovršiti še veliko drugih študij ko ljudsko šolo, katero ima v mislih gospod predgovornik. Ako on pravi, da moderna šola premalo gleda na odgojo srca — manj kakor nekdanja šola — in preveč na učenost, ako govori o astronomiji in pravi, da učenci na ljudski šoli znajo računati z «x» in «y», je to strahovito pretirano. Če častiti gospod tovariš Pfeifer vzame kakega učenca, ki je 6 do 8 let hodil v domačo ljudsko šolo in mu reče, da mu naj napravi kako formulo «x» in «y», ga bo ta jako debelo pogledal, in istotako o astronomiji gotovo nima niti najmanjšega pojma. To je

torej pretiranost, katera po mojih mislih ne spada v okvir današnje razprave. (Poslanec Pfeifer: — Abgeordneter Pfeifer: «V meščanski šoli!») Gospod tovariš Pfeifer je govoril samo o ljudski šoli. Meščanska šola ima čisto drug namen in prav je, da se na njej učenci več učé.

Gospod poslanec Pfeifer je govoril, da se moderna šola premalo ozira na vzgojo srca in se je spodtikal nad tem, da se učenci poučujejo v naravoslovji, zgodovini in zemljepisji. A gospoda moja! Povejte mi, kaj blažje vpliva na odgojo srca pri mladem učenci, kakor lepi vzgledi iz zgodovine. Poleg veronauka ga nimate predmeta, ki bi tako blago vplival na mlada srca, kakor zgodovina, nad katero se spodtika gospod predgovornik. Sicer pa je dandanes za vsakega človeka, če tudi doma ostane in polje obdeluje, potrebno, da vsaj nekoliko vé iz domače zgodovine svoje dežele ali države. Istotako je samo njegova korist, ako se mu kot učencu v ljudski šoli da prilika, da se priučí domačemu zemljepisu. Dajte ljudem torej priliko, da se v ljudski šoli nekoliko izurijo v takih predmetih, ker bo to le v njihovo korist. Tudi nekoliko znanja iz naravoslovja ni manj na korist našemu kmetu iz razlogov, ker imajo ravno ljudje, ki ljudsko šolo na kmetih obiskujejo, večinoma od rojstva do smrti v naravi opraviti. Ali torej ni prav in potrebno, da nekoliko spoznajo tajnosti veličastne božje prirode in ali to ne vpliva blagodejno na mlada srca? Jaz mislim, da tisti nesrečni liberalizem, ki je rodil moderno šolo in kateremu jaz za to hvalo vem, veliko več stori za odgojo srca, kakor šola, za katero se navdušuje gospod predgovornik. On je dejal, da naj se vzgoja mladine vrši v soglasji starišev, cerkve in šole. Vprašam Vas, ali se pri nas na Kranjskem in na Slovenskem sploh ne vrši vzgoja v soglasji s temi tremi faktorji? Povejte samo jeden kraj, kjer bi to ne bilo, ako ljudje sami to hočejo, vzlasti pa vidite povsodi, da poslednja dva faktorja v soglasji delujeta. Ona dva faktorja moreta veliko storiti, moreta več storiti in uspešneje delovati, kakor roditelji sami, ki včasih — čemur bi častiti gospod tovariš Pfeifer iz izkušenj, ki jih ima v svojem lastnem okraji, lahko pritrtil — ne morejo premagati predsodkov proti šoli, katere se bojé. Toliko sem hotel opomniti glede opazek gospoda predgovornika, da vidite, da se tistemu mnenju, katero ima on o ljudski šoli, ne morem pridružiti, temveč da sem prepričan, da je moderna šola dobro urejena in da je potrebno, da jo pri tej uredbi pustimo. Sedanji časi tudi od priprostega človeka zahtevajo večjih vednosti, kakor nekdanji časi, ko še ni železnica vezala krajev od jednega konca sveta do drugega in ko še ni bilo telegrafa, telefona in električne osvetljave. To so bili čisto drugi časi, ko se je še po 14 dni potovalo od Ljubljane na Dunaj, in zaradi tega, ker so se časi spremenili, potrebno je dandanes človeku večjih vednosti, ako nočemo, da ne utone v morji življenja.

Sedaj prestopim k točkam, o katerih sem se prav za prav namenil izpregovoriti.

Pred vsem je to marg. št. 6, pod katero poroča deželni odbor o obravnavah, ki so se vršile vsled

prošnje vasi Zgornji in Spodnji Brnik, kateri ste sedaj vsolani v Cerkljansko občino, da bi se jima ustanovila posebna dvorazredna ljudska šola. Cerkljansko šolo obiskuje 332 otrok in ker je šola le trirazredna v štirih oddelkih, zaradi tega je neobhodno potrebno, da se za to število otrok šola razširi, ker ima premalo prostora. To priliko ste omenjeni vasi, katerih jedna je $1\frac{1}{2}$ km, druga pa $2\frac{1}{2}$ km oddaljena od Cerkljan, porabili, da ste zahtevali svojo šolo, češ, ako hočete razširiti šolo v Cerkljah, Vas bo to ravno toliko stalo, kakor če nam zidate lastno šolo. Vprašanje je sedaj, ali je zahteva teh vasi po novi šoli opravičena. Jaz pravim, da ta zahteva ni opravičena in bi naravnost svaril, da bi se jej ugodilo. Zidanje nove šole bi stalo veliko več, kakor razširjanje sedanje trirazredne šole v Cerkljah v štirirazrednico. Dalje pa govori proti zidanju nove šole še nek drug silno važen razlog. Vlada je uslišala željo Kranjskega mesta in je privolila v zopetno ustanovitev Kranjskega gimnazija. Ta gimnazij v Kranji pa more le uspevati, ako bo imel zadosti dorastka, in kdo je bolj poklican, da skrbi za tak dorastek, kakor velike občine na Gorenjskem? Gorenjski kmet je bistrega uma in precej dobro situiran, boljše kakor Dolenjski in Notranjski. Iz Gorenjske že tako veliko mladine prihaja v ljubljanska gimnazija, katera obiskujejo, ako odštejete ljubljansko okolico, po pretežni večini Gorenjci. Če imamo že gimnazij v sredini Gorenjske, dajmo velikim gorenjskim občinam priliko, da v svojih ljudskih šolah pripravljajo material za kranjski gimnazij. Taka prilika se Vam ponuja, ako ne napravite posebne šole na Spodnjem Brniku, ker obe vasi Zgornji in Spodnji Brnik stejete samo 130 za šolo godnih otrok. Če na Brniku ustanovite posebno šolo, preprečite s tem, da bi se Cerkljanska šola kedaj razširila v štirirazrednico. Ako se pa razširi šolsko poslopje v Cerkljah in šola spremeni v štirirazrednico, potem se preskrbi kranjskemu gimnaziju izdaten dorastek, in jaz mislim, da bodo prebivalci Cerkljanske fare hvalo vedeli deželnemu šolskemu svetu, ako kaj takega ukrene. Seveda se bojo s početka Brničani ustavljali, ker bi se radi postavljali z lastno šolo; ali sčasom jih bo to minulo, ko bodo izprevideli korist štirirazredne ljudske šole v Cerkljah. Ako hoče okrajni šolski svet Kranjski v istini kaj dobrega ukreniti, bi mu rajše priporočal, da naj skrbi, da bodo otroci s Št. Urške Gore in iz Zatiške vasi, kjer je kacic 90 za šolo godnih otrok, ki nimajo nobenega šolskega pouka, odkar je gospod župnik Robič prenehal s poučevanjem, deležni rednega šolskega pouka. Dotične vasi ležé visoko v gorah in otroci po 4 do 6 mesecev zaradi visokega snega ne morejo prihajati v šolo v Cerklje. Treba bi bilo za te otroke preskrbeti šolo in to je po mojih mislih tako važno vprašanje, da bi bilo vsekako vredno, da se okrajni šolski svet Kranjski z njim peča. Jaz se izrekam torej proti zidanju nove šole na Spodnjem Brniku in za razširjanje Cerkljanske šole v štirirazrednico ter prosim, da bi deželni odbor, kadar se bo dogovarjal o tej stvari z deželnim šolskim svetom, blagovolil to stališče zavzemati.

Nekoliko opomb naj mi bo dalje dovoljenih k marg. št. 35.

V tej marginalni številki pripoveduje deželni odbor, da je koncem l. 1894 potekla doba članov okrajnih šolskih svetov in da je vsled tega potem deželni odbor v smislu § 19 zakona o šolskem nadzorstvu za Kranjsko imenoval nove članove v okrajne šolske svete. Ne vem, kaka načela so bila deželnemu odboru pri tem imenovanji merodajna; po mojem mnenji pa bi mu bilo moralo merodajno biti to, ali je dotični res v vsakem oziru sposoben izvrševati častni posel, ki se mu nalaga. Meni se pa zdi, da deželni odbor ravno tako ni postopal. Zdi se mi, da je pri deželnem odboru udomačena tista praksa, katero smo lani grajali pri imenovanji okrajnega šolskega nadzornika v Kočevji. Tukaj vidite n. pr. če pogledate, kdo je imenovan v šolski svet za politični okraj Kranjski, da je izpuščen član, ki je dosedaj z veliko vnemo, spretnostjo in iskrenostjo opravljal posel člana krajnega šolskega sveta Kranjskega. Mora že biti kak razlog, da se je sedaj dotični gospod odstranil; ali ker tukaj noben razlog ni povedan, nisem mogel uganiti, kako stvar stoji, dokler me ni poučilo imenovanje članov logaškega okrajnega šolskega sveta, kje da tiče uzroki.

Član logaškega okrajnega šolskega sveta je bil prejšnje čase zdravnik Mayer iz Planine. Gospod zdravnik Mayer ni bil več imenovan, ampak imenovan je bil na njegovo mesto trgovec Pupis, o katerem smatra deželni odbor, da je bolj sposoben, kakor zdravnik Mayer — morebiti, ker ne zna popolnoma dobro slovenskega jezika. Stvar je pa jasna. Mayer je pri neki priliki govoril s starim svojim prijateljem gospodom deželnim glavarjem Detelo in vprašal ga je, kako bo z imenovanjem članov okrajnega šolskega sveta in ali bo on zopet imenovan. Gospod deželni glavar pa mu je odgovoril: «Ti nisi volil našega kandidata za deželni zbor, temveč si volil Arkota in torej ne prideš več v okrajni šolski svet!» To so torej tisti pedagoški uzroki, zaradi katerih sta se notar Globočnik v Kranji, ki je vsestransko izobražen mož, in zdravnik Mayer v Logatci morala ločiti iz dotičnih okrajnih šolskih svetov. Vsa čast deželnemu glavarju na njegovej odkritosrčnosti! Sedaj vemo, kako postopa deželni odbor pri oddaji častnih služeb.

Ker že govorim o okrajnih šolskih oblastvih, bi opozoril še na marg. št. 10, kjer se poroča, kdo je v Postojnskem okraji imenovan za člana okrajnemu šolskemu svetu. Imenovan je naš tovariš gospod Matej Lavrenčič, kar je končno čisto v redu. Imamo pa še drugega tovariša iz naše srede v Postojni sami, ki bi se bil lahko imenoval za člana okrajnega šolskega sveta, ker bi se ta veliko lažje vdeleževal dotičnih sej, kakor gospod tovariš Lavrenčič, ki ima iz Vrhpolja dolgo pot v Postojno. Najbrž pa deželnemu odboru lice našega tovariša gospoda Arkota ni tako ugodno, kakor lice onega gospoda tovariša, katerega sem poprej imenoval.

Toliko o tej točki. Sedaj pa prestopam k dvema predlogoma, katera sem se namenil staviti in katera bodeta gotovo iz dna srca govorjena prečastitemu gospodu deželnemu predsedniku. Vsi gospodje se spominjate debate, ki se je razvila takrat, ko smo obravnavali proračun normalnošolskega zaklada. Tistikrat

je šlo za to, naj bi se dovolilo 1000 gld. za neobligatni pouk drugega deželnega, alias nemškega jezika. Gospod deželni predsednik je takrat ustal in nas skušal z vso svojo zgovornostjo prepričati, da bi bilo jako primerno, ako bi visoka zbornica sprejela predloženi postavek 1000 gld. Navajal je kot argument, da je deželni zbor moravski sprejel od poslanca dr. Weberja in tovarišev stavljeni predlog, da naj se drugi deželni jezik na vseh moravskih realkah uvede kot obligatni učni predmet in navajal je dalje, da človek toliko več velja, kolikor več jezikov zna, da torej, ako kdo zna dva jezika, tudi za dva človeka velja in toplo nam je priporočal, da naj učencem damo priliko, da se že na ljudskih šolah priuče drugemu deželnemu jeziku.

Gospoda moja! Jaz bom stavil predlog, ki ima odstraniti anomalijo, da se na nekaterih naših srednjih šolah — na realkah in gimnazijah — in na nekaterih ljudskih šolah slovenski jezik ne poučuje kot obligatni predmet za dijake nemške narodnosti. Sklicujem se tukaj tudi na predlog, kateri je v seji dne 23. januarja 1895. gledé srednjih šol v moravskem deželnem zboru stavil poslanec dr. Weber s tovariši. Predlog je bil, kakor ste kasneje slišali, v deželnem zboru moravskem sprejet soglasno, samo s to spremembo, da se je razširil tako, da naj se drugi deželni jezik ne samo na realkah, ampak tudi na gimnazijah moravskih poučuje kot obligatni učni predmet.

Poslanec dr. Weber je navedel v utemeljevanje svojega predloga, da jednake razmere vkljub členu 19. drž. osn. zakona obstojé že na Tirolskem, kjer določa § 8., lit. b, da se imajo na srednjih šolah nemški, laški in francoski jezik poučevati kot obligatni učni predmeti. Prva dva sta deželna jezika. Tudi to se je povdarjalo v moravskem deželnem zboru, da je za vsakega Nemca koristno, ako se uči tudi slovanskega jezika, ker znajo Slovani navadno vsi nemški jezik in ker bodo Nemci, ako bodo znali oba jezika, vendar v službenih razmerah laglje s Slovani v konkurencu stopali.

To je jeden predlog, kateri bom stavil. O drugem predlogu pa moram reči, da je naravnost žalostno, da ga moram staviti.

Na nemških deskih in dekljskih ljudskih šolah v Ljubljani je v 3. in 4. razredu nemški jezik obligatni predmet, slovenski jezik pa ne. Nemški učenci in učenke 3. in 4. razreda so torej odvezani od učenja slovenskega jezika.

Prečastiti gospod deželni predsednik je navajal, kako važno je za tistega, ki dovrši 4. razred, da zna drugi deželni jezik. Kar je on navedel, da velja za nemški jezik, velja tudi za slovenski jezik v tej kronovini. Ni mi treba na dolgo in široko utemeljevati svojega predloga, kajti prečastiti gospod deželni predsednik mi je stališče olajšal; zato se sklicujem le na stenografični zapisnik, iz katerega bo razvidno, kaj je govoril o važnosti drugega deželnega jezika. Podpiram ta svoj predlog z izjavami prečastitega gospoda deželnega predsednika samega.

Predloga se glasita:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

Na nemški deški in dekliski ljudski šoli v Ljubljani vpeljati je s šolskim letom 1895/96 od tretjega razreda nadalje slovenski učni jezik za obvezni učni predmet za vse učence, odnosno učenke, brez izjeme. Deželnemu odboru se naroča, naj pri c. kr. deželnem šolskem svetu takoj stori potrebne korake za izvedbo tega sklepa.

Deželnemu odboru se naroča, naj se takoj obrne do c. kr. deželnega šolskega sveta z zahtevo, da se s šolskim letom 1895/96 vpelje na nižjih stirih razredih c. kr. višje realke v Ljubljani in na vseh razredih c. kr. gimnazij na Kranjskem slovensčina kot obligatni učni predmet za vse dijake brez razločka.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo prvi predlog gospoda poslanca Hribarja, izvolijo ustati.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Gospodje, ki podpirajo drugi predlog gospoda poslanca Hribarja, izvolijo ustati.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Tudi drugi predlog je zadostno podprt in pride v razpravo.

(Gospod deželnega glavarja namestnik baron Oton Apfaltrern prevzame predsedstvo. — Herr Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Freiherr von Apfaltrern übernimmt den Vorsitz.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Der Herr Abgeordnete Detela hat sich zum Worte gemeldet. Ich ertheile ihm dasjelbe.

Deželni glavar Detela:

(Iz poslanskega sedeža. — Vom Abgeordnetenstize aus.) Opazke gospoda predgovornika Hribarja so me primorale, da posežem v debato. Govoril je o imenovanji članov okraj. šolskih svetov, kakor da bi se bila večina deželnega odbora pri tem ozirala le na svojo ožjo stranko, oziroma očital je, da so se dotični deželni odborniki pri glasovanji ozirali le na politično mnenje onih, ki so imenovani članom okrajnih šolskih svetov. Če hočejo gospodje poslanci nepristransko soditi, naj pogledajo izkaz vseh novo imenovanih članov okrajnih šolskih svetov, torej celoto in ne samo enega ali drugega člana. Nahajali bodo med tem številom gospode, katere gotovo ni prištevati narodnokonservativni ali tako zvani klerikalni stranki. Ali bodete na primer gospodom Kersniku, Mencingerju in Svetcu očitali klerikalizem? To so Vaši pristaši in vender so bili vnovič imenovani članom okrajnih šolskih svetov. To pač dokazuje, da je deželni odbor popolnoma objektivno postopal. Da bi pa bil moral vse dosedanje članove okrajnih šolskih svetov opozoriti, tega ne morem

uvideti. Vsaj so imenovani samo za šest let, ne pa do smrti. Glede tistih, ki so na novo imenovani, je vprašanje, ali so za posel, za katerega so imenovani, sposobni ali ne, in ali jim je kaj očitati glede značaja in poštenosti. Če je bil v Kranji imenovan gimnazijski vodja Hubad, mislim, da je ta gotovo najmanj toliko sposoben za ta posel, kakor prejšnji član tega okraj. šolskega sveta. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: «Vsaj!») Ravno tako se je v Novem mestu imenoval gimnazijski vodja, in jaz mislim, da se deželnemu odboru v tem oziru ne sme ničesar očitati! (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «O Novem mestu nisem govoril!»)

Kar se tiče zdravnika Mayerja, govoril je gospod poslanec Hribar, kakor da je bil priča dotičnega pogovora med menoj in Mayerjem. Ali je morda imel tisto «Tarnfappe» ali «Dr. Faust's Hausfäppchen», da ga nihče ni videl pri tem pogovoru. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Mayer sam mi je to pravil!») Takrat nobeden ni bil navzoč, kakor g. Mayer, in če je tako poročal, kakor pravi gospod predgovornik, je govoril neresnico. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «V tem smislu je govoril!») Jaz le pravim, če je tako govoril, kakor navaja gospod predgovornik, je govoril neresnico. Stvar je bila ta. Mayer je bil z deputacijo okrožnega zdravstvenega zastopa pri meni, in ko so drugi članovi deputacije odšli, je on ostal in izrekel željo, da še ostane član okrajnega šolskega sveta. Odgovoril sem mu, da to ni od mene odvisno, ker članove okr. šolskega sveta imenuje deželni odbor in ne jaz. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Deželnozborska volitev!») Če govorite o volitvi, moram reči, da se šola in agitacija za volitev ne strinjata. Sicer je pa bilo glasovanje pri deželnem odboru stvar osobnega za upanja, subjektivno prepričanje je bilo odločilno, in če pogledate ves izkaz, videli bodete, da so bili v okrajnem šolskem svetu imenovani možje, ki so članovi različnih strank, tudi možje, ki pripadajo stranki g. poslanca Hribarja.

Glede Pupisa je omenil g. predgovornik Hribar, da ne zna slovenski. Če so zavedni Notranjci tega moža izvolili kot župana, zbrali so si gotovo narodnega moža, o katerem so vedeli, da zna gotovo toliko slovenski, kolikor potrebuje za uradovanje pri županstvu. Deželni odbor ni imel torej povoda dvomiti glede znanja slovenskega jezika župana Pupisa, ko ga je imenoval članom okrajnega šolskega sveta. Ako se je pa g. poslanec Lavrenčič imenoval vnovič članom okrajnega šolskega sveta, je to čisto naravno, ker je že prej bil član šolskega sveta postonjskega okraja in ni bilo nobenega povoda, da bi se bil imenoval kdo drug.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht noch jemand zu sprechen?

Der Herr Dr. Schaffer hat sich zum Worte gemeldet. Ich ertheile ihm dasjelbe.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Hribar haben drei verschiedene Unterabtheilungen gehabt. Bezüglich der anfänglichen Ausführungen, die gegen die Bemerkungen des ersten Herrn Redners über die Ziele und Resultate der heutigen Volksschule gerichtet waren, bin ich in der Lage, mich mit seinen Gegenbemerkungen nahezu vollständig einverstanden zu erklären, und ich brauche in dieser Beziehung mit dem Herrn Abgeordneten Pfeifer eigentlich nicht weiter zu polemisieren. Ich möchte dem nur eine Bemerkung hinzufügen, daß es mir doch am Platze schiene, endlich einmal mit dem Kampfe gegen die moderne Volksschule, die allmählich eine vollkommen eingebürgerte Institution geworden ist und die sich bei der Bevölkerung, ich sage erfreulicherweise, einer großen Beliebtheit erfreut, innezuhalten, umsomehr, als wir ja gerade in der jetzigen Landtagsession die erfreuliche Wahrnehmung gemacht haben, daß von höherer kirchlicher Seite dieser Institution gegenüber ein anderer Standpunkt eingenommen wird, als ihn der Herr Abgeordnete Pfeifer und ein Theil seiner Gesinnungsgeossen noch immer einzunehmen für gut findet. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: «Istina!» — Poslanec dr. Tavčar: «Kardinal Kopp!»)

Das Wichtigste, was von dem Herrn Abgeordneten für die Stadt Laibach vorgebracht wurde, sind die beiden Anträge, die er zum Schlusse seiner Ausführungen verlesen hat und die den Herren gewiß noch in Erinnerung stehen. Es ist natürlich vollkommen ausgeschlossen, bei einer Angelegenheit von so großer Tragweite sofort in eine meritorische Erörterung, geschweige denn in die Beschlusfassung einzugehen.

Ich nehme aber keinen Anstand zu erklären, daß ich für meine Wenigkeit — und ich glaube damit zugleich der Ueberzeugung meiner engeren Gesinnungsgeossen Ausdruck zu geben — dem Zwecke dieser Anträge keineswegs unfreundlich gegenüberstehe (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro!»), allein ich wiederhole, daß bei der Wichtigkeit der Sache und bei den wesentlichen Veränderungen, welche durch die Ausführung der erwähnten Anträge durchgeführt werden sollen, ferner im Hinblick auf das Moment, daß gewisse gesetzliche Bedenken im Mittel liegen, insoferne die Anträge den Artikel 19 des Staatsgrundgesetzes berühren, es durchaus nothwendig ist, daß diese Anträge, bevor der hohe Landtag diesbezüglich eine meritorische Entscheidung trifft, einer gründlichen Vorberathung unterzogen werden. Bei dem gegenwärtigen Stande der Session ist es absolut, und ich möchte sagen, physisch ausgeschlossen, daß ein Schulausschuß creirt würde, um sich mit diesen Anträgen zu befassen und jöhin concrete Anträge zu stellen.

Ich erlaube mir daher, im Anschlusse an die gestellten Anträge folgenden Antrag zu stellen:

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

Die beiden in der heutigen Sitzung gestellten Anträge, betreffend den Unterricht in der zweiten Landessprache, werden dem Landesauschusse mit dem Auftrage übermittlelt, sie einer eingehenden Prüfung zu unterziehen und hierüber in der nächsten Session Anträge zu stellen.»

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht noch jemand zu sprechen?

Der Herr Abgeordnete Hribar hat das Wort.

Poslanec Hribar:

Gospôda moja! Nimam nobenega povoda, protiviti se predlogu gospoda tovariša dr. Schafferja. Soglašam z njim in prosim, da visoka zbornica sprejme moja nasveta in njegov predlog. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: «Dobro, dobro!»)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Dr. Papež hat das Wort.

Poslanec dr. Papež:

Le nekaj malega bi odgovoril gospodu poslancu Hribarju, v kolikor je grajal glasovanje v deželnem odboru glede imenovanja članov okrajnih solskih svetov. Seveda sem prepričan, da ima on jedino le stvarne uzroke pred očmi. Ali njemu nasproti moram zagotoviti, da sem jaz po svojem prepričanju in nikakor po prepričanju drugih stavil svoje predloge, popolnoma na podlagi lastnih informacij. Nekaj mojih predlogov je padlo, kar se drugega tiče, pa rečem — vsaj to ni zabranjeno — da so tudi pristaši Vaše stranke glasovali proti gospodu Arkotu. Kar se tiče imenovanja v Kranji, Vam morem zagotoviti, da se je uvaževalo, da je gospod Hubad gimnazijalni vodja sposobnejši, kakor prej imenovani gospod. Ravno tisto načelo nas je vodilo pri imenovanju gospoda Franca Detele v Novem mestu, kar pa Vi tudi niste grajali. Kar se tiče imenovanja na Notranjskem, ne vem, ali je gospod poslanec Hribar zaljubljen v gospoda Mayerja, ker ga je imenoval prvega. Mayer je tisti, ki bo v danem slučaju, ako bi se šlo za nemškoliberalnega kandidata, prvi proti Vaši stranki agitiral. Po informacijah, katere sem jaz dobil, je Pupis veliko bolj sposoben za člana okrajnega solskega sveta, in zato sem dotični predlog stavil po svojem prepričanju, nekaj drugih mojih predlogov pa je padlo.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wenn niemand mehr das Wort begehrt (nihče se ne oglasi — niemand meldet sich), so schliesse ich die Debatte und ersuche den Herrn Berichterstatter um das Schlusswort.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Obravnava je bila precej obsirna in temeljita, in najmanj se je odsek za letno poročilo nadejal, da se bo toliko provociralo raznih misli in želja. Akoravno je že visoko na času glede zasedanja

in akoravno se mi bo morebiti očitalo, da se predolgo mudim s posameznimi govori oglašencev, moram vendar nekatere stvari omeniti.

V prvi vrsti moram gospodu tovarišu Pfeiferju omeniti, da je poldnevni pouk, za katerega se je on tako ogreval, pri nas res jako razširjen. Obžalujem, da nimam številki pri roki, ali zagotavljam Vas, da imamo po deželi večinoma poldnevni pouk, in kjer imajo ta poldnevni pouk, mladina nima po šest ur, marveč samo po tri ure šole na dan. Kar se tiče vzgoje srca, moram pač reči, da se večina učiteljev trudi, da se mladini tudi srca poblažé in da se priučí kolikor mogoče elementarnim predmetom. Kar se tiče predmetov, zoper katere je gospod Pfeifer navajal pomisleke, ne poučujejo se v takem obsegu, da bi se bilo treba bati realističnega pouka v šoli. Vsaj se v teh predmetih mladina ne uči več, nego jej podaje čitanka. Glavni zadržek, da ljudska šola ne napreduje, kakor bi morala, je ta, da vse v ljudsko šolo sili od prvega do zadnjega. Kadar je otrok šest let star, mora do dvanajstega leta v šolo, ali je zmožen, ali ne, in vsled tega imate veliko šolo obiskujoče mladine na papirji, pa mnogo otrok je tacihi, ki šole ne obiskujejo redno, čemur so krive razmere po kmetih. Posledica je, da šola ne doseže svojega namena in glavni zadržek je šolsko obiskovanje, ki je na deželi tako obteženo.

Glede realistične véde sem mnenja, da bi se morala v ljudski šoli še veliko bolj gojiti. Mnogi učitelji bi to želeli, pa ker z elementarnimi predmeti veliko časa porabijo, so prisiljeni, da se premalo ozirajo na one predmete, o katerih gospod predgovornik Hribar želi, da bi se bolj gojili in zoper katere je govoril gospod poslanec Pfeifer.

Častiti gospod predgovornik Hribar pravi, da naj ostanemo pri sedanji uredbi ljudske šole. Tudi jaz sem tega mnenja, pa skrbeti moramo, da bomo uspehe dosegli, ki so v smislu postavnih predpisov. Ako bi se vselej ti uspehi dali doseči, bi šola gotovo vsem ugajala, ali dostikrat je slabši uspeh eno- in dvorazrednic na deželi v primeri s šolami v mestih in trgih pripisati vremenskim nezgodam, oddaljenosti dotičnega kraja od šole in revščini prebivalcev in to je tudi moment, ki se ne sme prezirati.

Kar se tiče opazek gospoda predgovornika Hribarja o imenovanji članov v okrajne šolske svete, branila sta stališče deželnega odbora že zastopnika deželnega odbora, prečastiti gospod deželni glavar sam in tovariš gospod dr. Papež. Ni moja dolžnost, da tudi jaz to storim, vidi se mi pa, da bi bil gospod poslanec Hribar vendar lahko eno oko zatisnil, ker je sestava vseh teh članov, cela listina tako osnovana, da moram reči, da si tukaj razni elementi roke podajajo. Liberalca vidite poleg klerikalca, zdravnika poleg kupca, imenitne može Vaše in naše stranke, z eno besedo, prilika je dana, da se vse stranke na šolskem polji pomirijo in da se ta mir začenja prenašati v druge slojeve.

Še nekaj moram omeniti. Mislim sem si, da se bo gospod poslanec Hribar, ki si je poročilo o šolstvu natančno ogledal, ozrl tudi na razmere učiteljske pripravnice, ki so opisane v marg. št. 37. Te razmere so se jako ugodno spremenile, in jaz za svojo osebo

mislim, da se bo deželnemu odboru, ki se bo imel nadalje dogovarjati z deželnim šolskim svetom, posrečilo, da se slovenskemu učnemu jeziku, zlasti gledé zgodovine in prirodopisja, pripomore do večje veljave. Ker se gospod poslanec Hribar ni na to ozrl in odsek ničesar sklenil ni, omejujem se na to opazko.

Marg. št. 38 in 39 govorita o srednjih šolah. Na tem polji pač kaže, da moreta deželni odbor in visoka zbornica previdnejša biti, da se vladi, oziroma deželnemu šolskemu svetu, ne bo dajala prilika, poprijemati gotove besede in potem odklanjati dotične prošnje.

Prosim prečastitega gospoda deželnega glavarja namestnika, da vpraša visoko zbornico, ali kdo želi kako besedo spregovoriti k tema dvema točkama.

Pandeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht jemand der Herren zu den Marg.-Nr. 38 und 39 das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Hribar hat sich zum Worte gemeldet, ich erteile ihm dasjelbe.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Pod marg. št. 39 poroča deželni odbor, kaj je vse storil gledé sklepa visokega deželnega zbora z dné 17. februvarja l. 1894, s katerim se mu je naročilo: «Da pri c. kr. deželnem šolskem svetu neutegoma in z vso eneržijo stori potrebne korake, da se bo s šolskim letom 1895/96 na c. kr. državnih gimnazijah v Ljubljani in v Novem mestu začelo v petem razredu poučevati verouk, latinščino, matematiko in naravoslovje v slovenskem jeziku.»

Gospoda moja! Poročilo, katero imam pred seboj, je žalostno za deželni odbor, v katerem imajo večino člani slovenske narodnosti. Posnemljem iz tega poročila, da je deželni odbor svoj nalog v tako važnem vprašanji le v toliko zvršil, da je sklep visoke zbornice na kratko deželnemu šolskemu svetu naznanil, ne da bi se bil dalje brigal za to stvar. Tako je vse zaspalo, in deželnemu šolskemu svetu se potem res ni vredno zdelo, da bi bil kaj odgovoril. Resnično je, da je upravni odsek lani predlog, kateri sem stavil s tovariši, tako spremenil, da se je bolj splošno gласil in da se je deželni šolski svet vsled tega opravičenega čutil, tako odgovoriti, kakor je odgovoril; ali deželni odbor bi bil moral nekoliko drugače postopati. Ko je izvedel izkaz potrebnih učnih knjig za višje gimnazije, bi se bil moral dogovoriti z dotičnimi profesorji in prevzeti založbo knjig. V to je bil upravičen iz mojega predloga, ki se odločno glasi, da naj bi se slovenski učni jezik razširil na štiri učne predmete. Vsaj za te štiri predmete bi bil moral deželni odbor pripraviti slovenske učne knjige, ker ni dvojbe, da deželni šolski svet popolnoma zanikajočega stališča ni zavzemal. Vsaj jaz to sklepam iz poročila, in zaradi tega mi ne preostaje družega, ko da obnovim svoj lanski predlog. Nalásč sem jaz takrat rabil izraz «neutegoma in z vso eneržijo», ker vem, kako se pri c. kr. deželnem šols. svetu gledé tako važnih vprašanj postopa; ali

kljubu temu, da je bilo besedilo od visoke zbornice sprejeto, ni bilo v deželnem odboru ničesar videti o eneržiji, ampak pisal je c. kr. deželnemu šols. svetu tako, kakor da bi hotel reči: «Kaj nam deželni zbor take sitnosti naklada!»

Gospoda moja! Ne preostaja nam torej družega, kakor deželnemu odboru še enkrat dati strikten — vendar bolj točno izražen — nalog, da takoj stopi v dogovor s profesorji, da bi spisali za 5. in 6. gimnazijski razred lani imenovane knjige.

Ker vidim, kakošno je poslovanje deželnega odbora gledé šolstva, imam velik strah, da utegneta tista dva predloga, katera sem poprej stavil, pasti v vodo in da ne bodeta z lepo več prišla na dnevni red, zaradi tega pa priporočam deželnemu odboru še jedenkrat, da tako važnih in za slovenski narod tako imenitnih vprašanj ne děva skratka ad acta, temveč naj jih pošteno rešuje.

Pri tej priliki opozarjam se na nek nedostatek, kateri želim, naj bi se odpravil. Že v jednom prejšnjih zasedanj sem stavil vprašanje do visoke vlade, če misli kaj storiti, da se za nižji gimnazij ljubljanski, ki je popolnoma nedostatno nastanjen, preskrbé drugi primernejši prostori. Popisal sem takrat vse ubikacije tega nižjega gimnazija, in Vi vsi veste, da so razmere glede nastanjenja tega zavoda zares grozne. Mislim, da takih razmer ne nahajate na nobeni drugi srednji šoli v tej državni polovici, kakor na ljubljanskih gimnazijah. Ministerstvo se je končno res odločilo, da se bo sezidalo posebno poslopje za veliki gimnazij. Potem bo pač nekoliko prostorov, v katerih je nastanjen sedanji višji gimnazij, izpraznjenih za nižji gimnazij; pa tudi ti prostori niso zadostni in ne odgovarjajo sedanjim potrebam in zahtevam, ki se stavlja do učnih zavodov; in zaradi tega, ker država tiste prostore lahko drugače porabi in ker ima dolžnost, da skrbi za zdravje učeče se mladine, naj bi skrbela, da se tudi za mali gimnazij ljubljanski sezida posebno poslopje. Tudi v tem smislu stavim neko resolucijo, katero priporočam visoki zbornici v sprejem.

Predloga se glasita:

«Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča: 1.) naj pri c. kr. deželnem šolskem svetu nevtégoma in z vso eneržijo stori potrebne korake, da se po mogočnosti že z bodočim šolskim letom, najkasneje pa s šolskim letom 1896/97 na c. kr. gimnazijah v Ljubljani in v Novem mestu vpelje v petem razredu slovenski učni jezik za verouk, latinščino, matematiko in naravoslovje.

2.) Naj takoj stopi v dogovor z gospodi profesorji, ki so usposobljeni za spisanje učnih knjig za gorenje štiri predmete, potrebnih za pouk v petem in šestem gimnazijskem razredu, ter jih naprosi, naj se spisavanja teh knjig lotijo nevtégoma za nagrado, ki se ima dogovoriti.

3.) Naj za pisateljske nagrade in za izdavanje teh knjig porabi v ta namen dovoljeni kredit; ko bi pa ne zadostoval, naj v prihodnjem zasedanji stavi za povišanje istega primerne predloge.

4.) C. kr. deželna vlada se naprosi, delovati pri c. kr. učni upravi na to, da se za malo gimnazijo ljubljansko, umeščeno v prostorih, ki so v pedagogičnem in zdravstvenem oziru popolnoma nedostatni, sezida novo, potrebam in zahtevam sedanjega časa odgovarjajoče poslopje.»

Pandeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Ich bitte diejenigen Herren, welche die Anträge des Herrn Abgeordneten Hribar unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Die Anträge sind genügend unterstützt und stehen daher in der Debatte.

Wünscht jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Dr. Ritter v. Bleiweis hat sich das Wort erbeten.

Poslanec dr. vitez Bleiweis:

Čisto naravno je, da podpiram predloge gospoda poslanca Hribarja, pa vendar bi si usojal spregovoriti nekoliko besed in začenjam s tem, da pravim, v tem oziru «lasciate ogni speranza».

Čast imam biti član deželnega šolskega sveta in pričujoč sem bil v dotični seji, ko se je vrsila obravnava tega tako važnega predmeta. Žalibog Vam ne morem nič dobrega o tem povedati, in jaz mislim, da tudi v prihodnjem deželnem šolskem svetu ta nasvet ne bo našel prijaznega odmeva. Ako pomislite, da se je poročevalec v deželnem šolskem svetu, ki je sam slovenski pisatelj, izrekel, da nikakor ne kaže, razširiti pouka v slovenskem jeziku v gimnaziji, da se je nek drug član pri tej debati celo izrazil, da bo stavil predlog, da naj se celo skrči slovenski pouk na nižjem gimnaziji. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dr. Klofutar!») potem veste, kako naklonjen je deželni šolski svet tej stvari. Drugi član, katerega sem imel v mislih, je navedel kot razlog, da se sedanji učenci na gimnaziji ne naučé toliko nemščine, da bi mogli po svetu izhajati. Naglašal je celo, da duhovni, ki so bili v ljubljanskem gimnaziji, ne znajo zadosti, da bi mogli dobro nemški pridigovati, in so starejši duhovni bolje znali nemški, kakor sedanji, ki so se udeležili na gimnaziji pouka po novem učnem načrtu. Naglašalo se je v deželnem šolskem svetu od večine, da se je v tem trenutku, ko se bo razširil slovenski pouk v višjih gimnazijskih razredih, bati, da bi znanje nemščine tako padlo, da to ljudem ne bo moglo več zadostovati, kadar pridejo enkrat iz srednje šole mej svet. Splošno se je trdilo, da je namen gimnazij v slovenskih pokrajinah v prvi vrsti ta, da se slovenski dijaki nemški naučé. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Čudni pedagogični nazori!») Jaz sem protestiral proti tej trditvi in sem rekel, da stariši ne pošiljajo svojih otrok v gimnazij, da bi se tam nemški navadili.

Tako stoji stvar v deželnem šolskem svetu in se ne bojim ugovora, če pravim, da se vselej, kadar gre

za to, da se slovensčini odkaže boljše mesto, slovensčina vedno nazaj potisne in prepričan sem, da se bo tako zgodilo tudi predlogu gospoda tovarisa Hribarja in sploh z vsemi predlogi, ki merijo na to, da bi se pouk v slovensčini, v maternem jeziku v srednjih solah razširil. Istotako je bilo, ko se je lani obravnavalo in govorilo o razširjenji slovenskega pouka na učiteljski pripravnici, kjer se še vedno slovensčina na ženskem oddelku tako malo goji, da se naše učiteljice nikakor tako ne priučé slovenskemu jeziku, kakor bi bilo potrebno. Zato še enkrat pravim: «Lasciate ogni speranza!»

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

Der Herr Landespräsident hat das Wort.

H. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Der Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar bezüglich der Erweiterung des Gebrauches der slovenischen Unterrichtssprache an den Gymnasien in Laibach und Rudolfswert geht dahin, es möge in der V. Classe für Religion, Latein, Mathematik und Naturgeschichte spätestens mit dem Schuljahre 1896/97 die slovenische Unterrichtssprache eingeführt werden. Wenn der Herr Abgeordnete Dr. Ritter v. Bleiweis diesbezüglich gesagt hat: «Lasciate ogni speranza», so kann ich ihm in dem gegenwärtigen Momente bezüglich der Gesamtheit dieses Antrages allerdings Recht geben, denn gegenwärtig ist dies, wie es im vorigen Jahre auch vom hohen Landtage anerkannt wurde, absolut unmöglich. Ich bitte zum Beispiele nur zu bedenken, wie soll der lateinische Unterricht am Obergymnasium mit slovenischer Unterrichtssprache eingeführt werden, wenn kein Wörterbuch vorhanden ist? (Poslanec dr. vitez Bleiweis: — Abgeordneter Dr. Ritter v. Bleiweis: «Šuman!»)

Šumans Wörterbuch würde vielleicht dem Herrn Abgeordneten Dr. Ritter v. Bleiweis genügen, aber Šuman selbst sagt, daß das Wörterbuch für Zwecke des Obergymnasiums ungenügend ist. Es ist allerdings ein Wörterbuch in Arbeit, aber ein solches Wörterbuch für Obergymnasien macht man nicht im Handumdrehen; es erfordert dies ein großes Studium, in dieses Werk müssen sich mehrere Bearbeiter theilen, weil es für alle jene Schriftsteller genügen muß, welche am Obergymnasium gelesen werden. Es müssen die Werke dieser Autoren, soweit dieselben als Lectüre für das Obergymnasium dienen, ganz durchgearbeitet, es muß für jeden vorkommenden Ausdruck vorgesorgt werden, denn das Wörterbuch soll ja über jeden Ausdruck Aufschluß geben können. Den Unterricht aus dem Latein bei dem Mangel eines solchen Wörterbuches in der slovenischen Sprache zu erteilen, erscheint geradezu unmöglich, denn der Schüler müßte fortwährend so arbeiten: er müßte ein lateinisch-deutsches Wörterbuch nehmen und dort den gelesenen Ausdruck nachschlagen, dann müßte er den deutschen Ausdruck herausfinden und hiefür den entsprechenden Ausdruck im deutsch-slovenischen Wörterbuche zu finden trachten; ebenso wäre der Vorgang beim Uebersetzen aus dem Slovenischen

ins Latein, so lange ein solches Wörterbuch nicht existirt. Daß auf diese Weise das Studium der lateinischen Sprache und die Lectüre der Classiker ganz unmöglich gemacht würde, liegt wohl auf der Hand. Daselbe gilt für die Mathematik am Obergymnasium; es existirt bisher kein vollständiges Lehrbuch, welches den ganzen Stoff erschöpfen würde, und für Naturgeschichte desgleichen. Gerade für die Naturgeschichte sind für Untergymnasien jetzt schon ein oder zwei Bücher approbirt, aber für das Obergymnasium existirt ein solches Lehrbuch nicht. So lange diese Bücher nicht geschrieben sind, hat jede andere Erörterung nur einen rein akademischen Wert und kann nicht dazu führen, daß man sich jetzt schon über die Möglichkeit äußern könnte, inwieweit diesem Wunsche entsprochen werden kann. Der Standpunkt, den im vorigen Jahre der Herr Referent in dieser Frage eingenommen hat, ist der einzig richtige; er hat denselben, wie es im Rechenschaftsberichte auf Seite 263 gedruckt zu lesen steht, dahin präcisirt (here — liest): «Pred vsem je pokladal upravni odsek važnost na to, da si pridobimo potrebnih učnih knjig, ker, dokler teh ni, ni mogoče slovenskega pouka razširiti.» (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Vsaj to je tendenca tega predloga; najprej učne knjige!»)

Aber der Antrag geht ja weiter, indem er dahin abzielt, vom nächsten Jahre angefangen in der V. Classe an den Gymnasien in Laibach und Rudolfswert den Unterricht in den genannten Gegenständen in slovenischer Sprache einzuführen. So lange diese Vorbedingung nicht gegeben ist, entzieht sich die ganze Frage jeder Erörterung, und da muß ich allerdings sagen, daß der Ausdruck, den der Herr Abgeordnete Dr. Ritter v. Bleiweis gebraucht hat, in diesem Sinne entschieden gerechtfertigt ist. So lange keine Bücher vorhanden sind, fehlt für die Einführung der slovenischen Unterrichtssprache die physische Möglichkeit. Man schaffe zuerst die nöthigen Bücher, dann erst läßt sich über die Sache weiter reden.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht noch jemand zu sprechen?

Der Herr Abgeordnete Hribar hat sich das Wort erbeten. Ich erteile ihm daselbe.

Poslanec Hribar:

Gospoda moja! Častiti gospod deželni predsednik je polemizoval proti mojemu predlogu v takem zmislu, v kakoršnem ga prav za prav nisem stavil. Jaz nisem rekel, da naj se takoj prične poučevanje v slovensčini, če tudi potrebnih knjig nimamo. Stavil sem svoj predlog tako, da naj se deželni odbor obrne do deželnega šolskega sveta in deluje na to, da se po mogočnosti že leta 1896. začne slovenski pouk gledé nekaterih predmetov, kajti v drugem mojem predlogu, katerega sem stavil kot dodatek k prvemu, se daje deželnemu odboru striktno naročilo, da naj skrbi, da se priredé potrebne slovenske učne knjige. Treba pa je, da se deželni odbor obrne do c. kr. deželnega šolskega sveta in da ta pri c. kr. učnem ministerstvu izposluje zagotovilo, da se bo takoj pričelo slovensko poučevanje,

kakor hitro se priskrbé dotične slovenske učne knjige. Že minister Stremayr nam je leta 1873, dal tako zagotovilo; pa ker je bil naš deželni odbor prepočasen, da bi bil izvedel konsekvence iz tega zagotovila, zaradi tega do dandanes nismo prišli do slovenskega poučevanja. Mislim torej, da bo deželnemu odboru nalog, da si prvič izposluje pri ministerstvu zagotovilo, da se bo pričelo slovensko poučevanje, kakor hitro bodo pripravljene učne knjige; da pa že takoj sedaj in predno je še prišel dotični odgovor od naučnega ministerstva, začne skrbeti, da se priredé potrebne slovenske učne knjige. Res je, da bo sestava latinsko slovenskega slovarja prouzročila mnogo truda; ali slovar je že več kakor do polovice sestavljen in če se deželni odbor obrne do dotičnega profesorja, bo ta gospod delo pospešil, da bo v jednom letu dogotovljeno. Istotako ni nobene težave, pridobiti si učno knjigo za matematiko za višje gimnazijske razrede, ker ima zadosti sposobnih profesorjev, ki bi lahko spisali to knjigo v razmerno jako kratkem času.

Jaz torej apelujem na pravicoljubnost častitega gospoda deželnega predsednika, da izprevidi in pripozna, da ima slovenski narod v tej kronovini pravico zahtevati, da se na višjem gimnaziju uvede slovenski učni jezik in ga z ozirom na pravicoljubnost njegovo prosim, da blagovoli na višjih mestih pospeševati to željo slovenskega naroda.

Priporočam, da visoka zbornica moj predlog sprejme.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

Der Herr Landespräsident hat sich zum Worte gemeldet. Ich erteile ihm dasselbe.

C. kr. deželni predsednik baron Hein:

Na to imam le odgovoriti, da se resolucija glasi takóle: (bere: — ličst:)

Deželnemu odboru se naroča:

1.) Naj pri c. kr. deželnem šolskem svetu neute-goma in z vso energijo stori potrebne korake, da se po mogočnosti že z bodočim šolskim letom, najkasneje pa — najkasneje pa — prvim šolskim letom 1896/97 na c. kr. gimnazijah v Ljubljani in v Novem mestu vpelje v petem razredu slovenski učni jezik za verouk, latinščino, matematiko in naravoslovje — torej najkasneje. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro, do takrat bodo knjige lahko gotove.»)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht noch jemand das Wort zu ergreifen?
(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so erteile ich dem Herrn Berichterstatter das Schlusswort.

Poročevalec Stegnar:

Le par opazk si bom dovolil nasproti gospodu tovarišu Hribarju, ki je izrazil željo, da naj bi se tudi mali gimnazij premestil na bolji in lepsi prostor. Jaz iz svojega stališča moram odsvetovati od tega, kajti nam vsem mora biti do tega, da se nam nižji gimnazij čim preje razširi na popolni gimnazij. Če pustimo nižji gimnazij v tem obsegu, kakor je sedaj, potem odbravamo razmere, ki obstojé med višjim in nižjim gimnazijem. Vsem gospodom je znano, da te razmere niso ravno jako ugodne, in ves proforski kolegij na nižjem gimnaziju želi, da naj bi se gimnazij razširil v osemrazredni. Ako bi se sedaj potezali za to, da se za nižji gimnazij zida novo poslopje, mogoče je, da se to posreči, pa stem zavlečemo vprašanje razširjenja nižjega gimnazija v popolni gimnazij ad calendas graecas. Da je želja po razširjenji nižjega gimnazija opravičena, mora vsakdo uvideti, kajti višji gimnazij v Ljubljani ima toliko učencev in razredov, kakor nobeden drug gimnazij v Avstriji. Zaradi tega bi bilo skrbeti, da se razširi nižji gimnazij, da se potem vodstvo sedanjega višjega gimnazija nekoliko razbremení. Potem bodeta oba vodji lahko zmagovala svoj posel.

Ker ste utrujeni, se ne spuščam v daljno razpravo, temveč le izražam željo, da se besede gospoda poslanca Hribarja v tem zmyslu modificirajo, da se razširi nižji gimnazij najprej v višji, potem pa naj bi se premestil kam drugam.

Kar se tiče drugih predlogov gospoda poslanca Hribarja, so tako osnovani, da se bodo morebiti, pa ne prav lahko, dali izvesti, kajti, ako se bodo knjige šele spisale, je vprašanje, ali se ne bo kje našel kak trink, nad katerim se bo spodtikalo odobrenje. Ako vlada tej stvari ni naklonjena, lahko najde kako sredstvo, da reče: «Knjige niso dobre in priporočila vredne, spišite druge!» in stvar je zavlečena. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Taka zlovoljnost bi bila žalostna, zato se ne nadejam, da bi se moglo od ministerstva anticipando izposlovati zagotovilo, da bo knjige potrdilo!») Vso pozornost je torej treba na to obrniti, da se spisejo potrebne učne knjige, to je težišče današnjega obravnavanja in za to težišče lahko vsi svoje glasove združimo in rečemo, da je potrebno, da deželni odbor to, kar nasvetuje gospod tovariš Hribar, sprejme in izvede sklep, kakor hitro mogoče.

Potem moram pa še na neko stvar nazaj priti, in sicer na prejšnja dva predloga gospoda poslanca Hribarja, gledé katerih se je kaj hitro sprijaznil s predlogom gospoda tovariša dr. Schafferja. Jaz mislim, da je bil tu na mestu nekoliko več radikalizma. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Ali ste Vi bolj radikalni?») Bolj, bolj v tem oziru. Po mojih mislih ni bilo prav, da se je gospod poslanec akomodiral predlogu gospoda tovariša dr. Schafferja, ker je tako mogoče, da homo drugo leto zopet tam, kjer smo zdaj. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Vsaj ni res!») Gospod tovariš Hribar naj bi bil ostal pri svojih predlogih, s katerima bi se bila morebiti večina te visoke zbornice vender sprijaznila in ju sprejela. Tako

pa je stvar zavlečena, in ker je gospod poslanec Hribar zadovoljen s predlogom g. tovarisa dr. Schafferja, tudi jaz ne morem ugovarjati (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Ali ne zaupate svojemu deželnemu odboru?») Upam, da ima toliko dobre vesti, da bo izvedel vsa naročila in uvaževal tako važno vprašanje kot naroden zastop.

K marg. štv. 12 moram še staviti nastopni skromni nasvet:

«Visoki zbor naj sklene:

Za vse javne ljudske šole v Ljubljani ustanoviti je začasno učiteljsko mesto za namestovanje učiteljskega osebja, ki vsled bolezni ali družih uzrokov ne more opravljati svoje službe.

Ker se vsako leto vedno taka potreba za namestovanje pojavlja, naj deželni odbor ustanovitev take službe deželnemu šolskemu svetu predlaga.»

Stvar je na kratko ta, da se že leta in leta mestni šolski svet za to poganja, da bi se nastavil suplent, ki bi imel bolne ali drugače zadržane učitelje na Ljubljanskih ljudskih šolah nadomestovati. Deželni šolski svet je že enkrat odbil to prošnjo, češ da se jej zaradi pomanjkanja učiteljev ne more ustreči, ali v Ljubljani so razmere gledé nadomestovanja silno neugodne, kar vedo le učitelji. Vsako leto je treba po dva, tri ali šest mesecev nadomestovanja in za to se dostikrat več denarja potrosi, kakor pa če bi se nastavil poseben suplent, ki bi sedaj enega sedaj drugega učitelja ali tudi učiteljice na ljudskih šolah nadomestoval za par dni.

Prosim, da visoka zbornica izvoli sprejeti tudi ta predlog, ki je bil v odseku soglasno sprejet.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Ich werde zuerst über den Antrag des Rechnungsausschusses abstimmen lassen. Dieser Antrag dürfte den Herren, nachdem er eben erst verlesen wurde, noch in Erinnerung sein, so daß ich denselben nicht nochmals zur Verlesung bringen zu müssen glaube. Ich ersuche demnach jene Herren, welche diesem Antrage des Rechnungsausschusses zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Der Antrag ist angenommen.

Es kommt nunmehr zur Abstimmung der Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer, welcher die beiden Anträge involviret, welche der Herr Abgeordnete Hribar in der heutigen Sitzung gestellt hat. Ich werde diese beiden Anträge nochmals zur Verlesung bringen lassen, weil sie schon vor längerer Zeit verlesen wurden, damit die Herren wissen, welche Anträge dem Landesausschusse zugewiesen werden sollen.

(Poročevalec Stegnar bere dotična predloga poslanca Hribarja. — Berichterstatter Stegnar liest die betreffenden Anträge des Abgeordneten Hribar.)

Um diese beiden Anträge handelt es sich in dem Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer, welchen ich hiemit zur Abstimmung bringe.

Der Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer lautet: (bere predlog — liest den Antrag).

Ich ersuche jene Herren, welche dem Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer die Zustimmung ertheilen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen nunmehr zur Abstimmung über die später gestellten Anträge des Herrn Abgeordneten Hribar, welche ich den Herrn Berichterstatter zu verlesen bitte.

(Poročevalec Stegnar bere 1. točko predloga. — Berichterstatter Stegnar verliest Punkt 1 des Antrages.)

Ich ersuche jene Herren, welche diesem Antrage zustimmen sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Poročevalec Stegnar bere 2. točko predloga. — Berichterstatter Stegnar verliest Punkt 2 des Antrages.)

Ich ersuche jene Herren, welche dem soeben vernommenen Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Poročevalec Stegnar bere 3. točko predloga. — Berichterstatter Stegnar verliest Punkt 3 des Antrages.)

Ich ersuche jene Herren, welche diesem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nun kommt noch der letzte Punkt des Antrages des Herrn Abgeordneten Hribar.

(Poročevalec Stegnar bere 4. točko predloga. — Berichterstatter Stegnar verliest Punkt 4 des Antrages.)

Ich ersuche jene Herren, welche diesem Antrage die Zustimmung ertheilen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Somit wäre dieses Capitel des Rechnungsausschusses erledigt.

(Gospod deželni glavar Oton Detela prev zamepredsedstvo. — Der Herr Landeshauptmann Otto Detela übernimmt den Vorsitz.)

Deželni glavar:

Na vrsto pride:

§ 8., B: Obrtni pouk.

§ 8., B: Gewerblicher Unterricht.

Poročevalec Stegnar:

Apelujem se na potrpežljivost visoke zbornice, ker mi je nalog poročati tudi o «§ 8., B: Obrtni pouk». Gledé tega poročila nima odsek za letno poročilo nič posebnega omeniti, samo naglašati mu je, da je z veseljem pozdravil, da se je na tukajšnji obrtni soli vpeljal tudi pouk v letarstvu. Torej naj se to, kakor tudi vse druge točke gledé obrtnega pouka na znanje vzamejo.

Predlagam v imenu odseka za letno poročilo:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

Da se § 8., B: Obrtni pouk, na znanje vzame.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali in prosim gospode, ki se strinjajo s predlogom gospoda poročevalca, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

§ 8., C: Vinarska šola na Grmu.

§ 8., C: Weinbauhschule in Stauden.

Poročevalec Stegnar:

Istotako sem v prijetnem položaji, da o «§ 8., C: Vinarska šola na Grmu» prav na kratko omenim le to, da odsek za letno poročilo nima nikakega povoda, kak poseben predlog staviti gledé tega poročila. Edino le to si usojam v misel vzeti, da je ministerstvo dovolilo 1200 gld. za namakanje travnikov na Grmu. Samo to se je odseku umestno zdelo, da se posebno naglašá. Predlagam, da visoki zbor poročilo o § 8., C: «Vinarska šola na Grmu» vzame na znanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Gospoda moja! Izprosil sem si pri tem poročilu besedo, ker me slučajno ni bilo v visoki zbornici, ko se je obravnavala predloga deželnega odbora o pospeševanji vinoreje. Ker je v današnjem poročilu pod marg. št. 73 tudi govor o pospeševanji vinoreje, zaradi tega naj mi bo dovoljenih par kratkih besed. Vsem častitim gg. tovarišem je znano, da je avstrijskim vinogradnikom napravila znana vinska klavzula v pogodbi, ki je bila sklenena z Italijo, silno veliko škode, in da so zlasti oškodovani vinogradniki v Dalmaciji, na Primorskem in na Kranjskem, posebno na Vipavskem. Po Dolenjskem se vinogradniki niso tako oškodovali, ker so skorej vsi vinogradi opustošeni; tisto malo vina pa, kar se ga še pridelá, se od ljubimcev dolenjskega vina rado plačuje po višji ceni. Čas pa bo prišel, ko bodo s pomočjo dežele in države in vsled marljivosti ljudstva in njegovega lastnega prizadevanja vinogradi zopet zasajeni s požlahtnenimi ameriskimi trtami in potem bodo Dolenjci zopet začeli pridelovati toliko vina, kakor poprej. Vprašanje je, ali ne bo takrat, ko bodo nastopili tisti časi, vinska klavzula škodovala tudi vinogradnikom na Dolenjskem. Jaz pravim odločno, da jim bo vinska klavzula v škodo. Če se je pa že Dolenjcem bati škode, je gotova in očitna škoda, ki se že sedaj godi vinogradarstvu na Vipavskem. Predno se je sklenila dotična pogodba z Italijo, prodajali so Vipavci svoje vino veliko dražje, kakor sedaj. Oni po vsej pravici zdihujejo, da so po klavzuli silno oškodovani. In zakaj, gospoda moja? Zaradi tega,

ker so se, kakor smo v poslednjem času izvedeli, pri uvažanju italijanskega vina v Avstrijo godile škandalozne operacije, tako škandalozne, da je trgovinsko ministerstvo samo moralo zagroziti italijanski vladi, da bo zloglasno klavzulo razveljavilo, ako se bodo take manipulacije še nadalje godile. Na Italijanskem se je etabliralo mnogo fabrik za izdelovanje umetnih vin, katere kupujejo malovredna grška in španska vina. Italijanske občinske oblasti so začele izdajati svedočbe na obrtni način, in sicer po več sto takih svedočb za gotovo pristojbino, in s tistimi uradnimi listi so fabrikanti uvažali italijanska vina ponarejena in pa slaba grška in španska vina v Avstrijo. Avstrijske oblasti proti temu uvažanju niso mogle ničesar storiti in so popolnoma brezmočne, ker so certifikati izgotovljeni tako, kakor zakon predpisuje. Zaradi tega je ministerstvo pozorno postalo. Kdor pozna značaj italijanskega življa, ki hlepi za dobičkom, prepričan je, da te manipulacije ne bodo prenehale, in zato je vender mogoče, da bo vlada izposlovala razveljavljenje dotične klavzule. Ker se vsled vinske klavzule škoda godi tudi našim vinogradnikom, mislim, da je tudi naša dolžnost, da se oglasimo v tej stvari. Zato predlagam sledečo resolucijo:

«Visoki deželni zbor skleni:

Visoka c. kr. deželna vlada se naprosi, naj na merodajnem mestu opozarja na škodo, katero je vinska klavzula našemu vinogradstvu že prouzročila, in na nevarnost, katera istemu v bodoče preti, zlasti vsled nepoštenih manipulacij vinskih uvoznikov in naj zlasti naglašá, da bi razveljavljenje v § 5., III. B, končnega protokola k trgovskeji pogodbi z Italijo z dne 6. decembra 1891. bilo v interesu vinogradstva kranjskega, kakor avstrijskega sploh.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Hribarja, izvolijo ustati.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in torej v debati.

Gospod poslanec dr. vitez Bleiweis ima besedo.

Poslanec dr. vitez Bleiweis:

Izprosil sem si besedo za par opazek gledé marg. št. 70. Več učencev v šoli na Grmu je zbolelo za legarjem in kakor sem ravno pred par dnevi bral, se je bati, da bi se zopet ne ponovila ta bolezen. Ko sem bil lani v Grmski šoli, sem pil to vodo in akoravno je bakteriologična preiskava pokazala, da je voda zdrava, bila je vender tako neokusna, da sem čutil, da ne more biti dobra in zdrava. Ker utegne voda škodovati mladini na naši šoli in ker je v interesu šole, da se stvar temeljito preišče, priporočam deželnemu odboru, da stori v tej stvari odločen korak, da se bo ta tej šoli kvarni nedostatek odpravil.

Deželni glavar:

V pojasnilo omenjam, da se je voda poslala na Dunaj v bakteriologično preiskavo, da se izvê, ali je

voda škodljiva ali ne. Kakor hitro bo dezelni odbor izvedel rezultat dotične preiskave, bo takoj ukrenil primeren korak.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec ekselenca baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Der Herr Abgeordnete für Laibach hat eine Resolution beantragt, dahin gehend, es möge die hohe Regierung auf den Schaden aufmerksam gemacht werden, welchen die Weinclausel des italienischen Vertrages unseren Weinproducenten und dem Lande überhaupt zufügt, ferner, es möge die Aufhebung dieser Clausel in dem Vertrage mit Italien ins Auge gefasst werden. Ich will in eine Erörterung über den Nutzen oder Schaden dieser Bestimmung des Handelsvertrages nicht weiter eingehen, glaube aber, daß es wünschenswert wäre, daß in dem zukünftigen Vertrage diese Clausel verschwinde oder durch eine andere Bestimmung ersetzt werde, welche nicht soviel Klagen hervorrufen würde, als es heute der Fall ist. Aber ich möchte den Herrn Antragsteller bitten, seinen Antrag dahin zu ergänzen, daß diese Clausel schon jetzt aufgehoben werden soll, weil dies unmöglich ist, solange der Vertrag in Wirksamkeit bleibt, dagegen ist es aber möglich, die hohe Regierung beizeiten darauf aufmerksam zu machen, daß sie seinerzeit, denn es werden bis dahin noch sehr viele Jahre vergehen, auf diesen Umstand Rücksicht zu nehmen haben wird. Es ist dies die eine Seite der Frage. Die andere Seite, die er betont hat, ist von praktischem, actualem Interesse für Weinproducenten nicht bloß unseres Landes, daß nämlich die Bestimmungen des Vertrages sehr genau durchgeführt werden und daß namentlich die Abmachungen über die Controle, die später nach dem Vertrage festgestellt wurden, auf das genaueste beobachtet werden müssen. In diesem Sinne stimme ich mit seinen Ausführungen vollkommen überein, daß es wünschenswert sei, die Provenienz der Certificate über den Wein aus Italien mit der größten Genauigkeit, vertragsmäßig allerdings, aber ohne jede weitere Rücksicht, ins Auge zu fassen. Vielleicht ist es den Herren bekannt — und dies ist der Uebelstand, auf welchen hingewiesen wurde — daß von der hohen Regierung in der letzten Zeit bereits Verfügungen in der Richtung getroffen wurden, daß gewisse Ursprungscertificate nicht als gültig anerkannt werden, gerade deshalb, weil man denjenigen Uebelständen abhelfen will, welche durch eine nicht genaue Befolgung der Vertragsbestimmungen entstanden sind. Indem ich auf diesen Punkt hinzuweisen mir erlaubt habe, möchte ich speciell, und dies ist der Hauptgrund, warum ich mir das Wort erbeten habe, auf einen Umstand aufmerksam machen, der im Interesse der weinbau-treibenden Bevölkerung des Wippachthales gelegen zu sein scheint, ich sage, gelegen zu sein scheint, weil ich nicht competent bin, hierüber ein autoritatives Urtheil abzugeben. Es ist bekannt, daß beim Abschlusse der Verhandlungen mit Italien bezüglich der Weinclausel gerade ein außerordentlicher Wert darauf gelegt wurde, daß aus den unmittelbaren Nachbarländern, dem Küstenlande — und Wippach steht unter den gleichen Bedingungen — unser Wein unter außerordentlich begünstigten Verhältnissen nach Italien ausgeführt werden kann. Unser Wein wird im Handel ent-

schieden gesucht, und die Bedingungen der Nachbarprovinzen sind so günstig, daß ich glaube, daß es angezeigt wäre, dieser Frage eine besondere Aufmerksamkeit zu schenken, die ist dies eine wirtschaftliche Frage, auf die ich hiemit aufmerksam machen möchte. Ich constatire, daß seinerzeit bei den schwerwiegenden Entschlüssen, die die Regierung zu fassen hatte, dieselbe Gewicht darauf legte, daß der Import österreichischer Weine nach Italien ermöglicht werde. Inwieweit dies möglich ist, werden die Weinproducenten besser beurtheilen können, ich bemerke aber, daß in Görz diese Sache von den anscheinend competentesten Kreisen als wichtig bezeichnet wird. Ich schließe mich den Ausführungen des Herrn Borredners mit Bezug auf die Abwehr, die wir gegen den Mißbrauch der Weinclausel zur Anwendung bringen müssen, unbedingt an, indem diese Ausführungen vollkommen gerechtfertigt sind, und ich glaube, daß diese Wünsche der Regierung gegenüber zum Ausdruck gebracht werden sollen.

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

Gospod poslanec Hribar si je izprosil besedo.

Poslanec Hribar:

Častitemu gospodu predgovorniku hočem le na kratko odgovoriti, da se pričakovanja naša, katera smo gojili, ko se je sklenila pogodba z Italijo, da se utegnejo naša avstrijska vina izvažati v Italijo, niso izpolnila niti do četrтинke tega, kakor smo mislili. Faktum pa je, da so avstrijska vina v Dalmaciji, v Goriski okolici in na Vipavskem od tistega časa izgubljala svoje cene. Ako je častiti gospod predgovornik rekel, da se klavzula za sedaj ne more odpraviti, mislim, da v tem nima prav, kajti v članu 28. pogodbe z Italijo je misljeno na medsabojno odpovedbo kakeršnegakoli člana te pogodbe, in kolikor vem iz poročil, katera so prinesli časniki, zagrozilo je ministerstvo že italijanski vladi, da bo z ozirom na zlorabe, ki so se vršile gledé certifikatov, razveljavilo dotično klavzulo, ako se bodo poprej omenjene manipulac je ponavljale. Mislim torej, da je moj predlog popolnoma na svojem mestu. Če bi ne bilo mogoče, kar se v resoluciji zahteva, se ne bo zgodilo; vsekako pa ne škoduje, ako visoka zbornica izreče svoje mnenje, da dotična klavzula ni v korist naši deželi in da bi bilo najbolje, če se odpravi.

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, homo glasovali in prosim gospode, ki pritrde predlogu odseka za letno poročilo, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki pritrde predlogu gospoda Hribarja, izvolijo obsede'i.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi ta predlog je sprejet in s tem rešena ta točka.

Daljna točka je:

§ 9.: Ustanove.

§ 9.: Stiftungen.

Poročevalec Stegnar:

Kot član odseka za letno poročilo imam v § 9. zadnjo besedo in z veseljem objavljam visoki zbornici, da k temu paragrafu nimam ničesa pripomniti. Prva točka je bila že rešena v deseti seji dne 5. februvarja 1895, vse druge točke pa podajajo samo imenik onih srečnih nesrečnih ljudi, ki so dobili ustanove iz raznih zakladov. Odsek za letno poročilo predlaga:

«Visoki zbor skleni:

Poročilo odseka za letno poročilo o § 9.: 'Ustanove' se vzame na znanje.»

Deželni glavar:

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Ker je s tem paragrafom končano poročanje o letnem poročilu, usojam si napraviti samo jedno opazko, in sicer, da bi se v prihodnje deželni odbor hotel ozirati v toliko na poslance, da bi jim pravočasno dajal ona poročila, katera ima pripravljena za visoko zbornico in ne prihajal ž njimi šele mej zasedanjem ali konci zasedanja, kajti jako težavno je za poslanca, ako naj se šele mej zasedanjem pouči o stvareh, o katerih ima deželni odbor visoki zbornici poročati in predloge stavljati. Vsled tega mislim, da govorim vsem gg. poslancem iz srca, ako izrekam željo, da bi deželni odbor svoja poročila podajal poslancem na dom vsaj jeden mesec pred zasedanjem.

Deželni glavar:

Omeniti imam, da bi deželni odbor to sam najbolj zeled, kajti velika olajšava bi bila zanj, ako bi se mu ne bilo treba baviti mej zasedanjem deželnega zbora s tolikimi poročili. Pa nujne občinske zadeve, cestne preložitve in druge nujne stvari dohajajo deželnemu odboru pogostokrat šele par tednov pred zasedanjem, in če se ne spravijo še v tistem zasedanju pred deželni zbor, zakasnijo se za jedno leto. Ako bi take nujne stvari položili na stran, bi gotovo kdo prihodnje leto deželni odbor interpeliral, zakaj ni teh reči poprej predložil. Prizadevanje deželnega odbora je, da se kolikor mogoče reši v dotičnem zasedanju. Če pa sklene visoka zbornica, da se nobena predloga več ne sprejme mej zasedanjem deželnega zbora, potem bo pa deželni odbor vse, kar pride prekasno od občin ali okrajnih cestnih odborov, pustil na strani. Ako dotične stvari dohajajo deželnemu odboru prepozno, to gotovo ni v veselje deželnih odbornikov niti deželnih uradnikov.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali o predlogu odseka za letno poročilo.

Gospodje, ki pritrde temu predlogu, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

5. **Ustno poročilo finančnega odseka glede dovolitve najetja posojila za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 74.).**

5. **Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Bewilligung zur Aufnahme eines Darlehens für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 74.).**

Poročevalec Hribar:

Visoki deželni zbor! Bilo je pred 20. ali 21. leti. Na dnevnem redu mestnega zbora ljubljanskega je bila razprava o nekaterih napravah glede osvetljave in tistikrat je naš tovariš g. kanonik Klun opozoril mestni zastop ljubljanski, naj bi se začelo misliti na električno luč. Pikre besede, ki jih je moral slišati, in slabi dovtipi, ki so se delali po nemških ljubljanskih časnikih, niso bili tako vzpodbudljivi, da bi bil se kedaj stavil ta predlog. Častiti gospod tovariš pa ima danes zadostilo, ko se uresničuje njegova misel, kajti mestni zbor ljubljanski se je obrnil do visokega deželnega zbora s prošnjo, da bi se mu dovolilo najeti si posojilo 400.000 gld. za uvedbo električne osvetljave.

Dovolil si bom izpregovoriti nekoliko besed o zgodovini tega vprašanja v mestnem zboru samem. Kakor je nekaterim gospodom tovarišem znano, bila je l. 1861. sklenena z nekim društvom pogodba glede osvetljave našega glavnega mesta s plinom. Pogodba je bila sklenena na 35 let. Začela se je dne 19. novembra leta 1861. Potem takem poteče pogodba dne 19. novembra l. 1896. Mestni zastop ljubljanski se je takoj l. 1883, ko je prišla v mestnem zboru na krmilo narodna stranka, in so nastopile mlajše, čilejše moči, začel resno baviti z vprašanjem električne osvetljave. Leta 1884 se je revidovala pogodba s plinovo družbo; leta 1889, dne 16. julija, pa je mestni zastop ljubljanski sklenil odpovedati plinovi družbi pogodbo in misliti je začel na električno osvetljava. L. 1893. je bila izvoljena posebna komisija za električno osvetljava, in mestni magistrat se je obrnil do firme Siemens & Halske na Dunaji, Ganz & Comp. v Budimpešti in Schuckert & Comp. v Norimberku, poleg tega pa do ljubljanske plinove družbe, kateri je šla po pogodbi prednost, in še do nekaterih drugih elektrotehničnih zavodov, naj predložijo svoje nasvete glede električne osvetljave in glede dobave in oddaje električne energije mestu ljubljanskemu. Prve tri firme so res ustregle želji mestnega zastopa; ne pa plinova družba ljubljanska, od katere ni došlo nobenega odgovora, iz česar se je sklepalo, da ona ne reflektuje na to, da bi dobila delo. Prva firma, ki je predložila načrt, je bila Siemens & Halske,

bilo je to leta 1893., in sicer za napravo električne postaje v Prašah, v Medvodah ali na Vikrčah z vodno silo ali pa s parno napravo v mestu samem. Tako parno napravo računani na 400 konjskih sil. Po njenem načrtu bi stal projekt 530.450 gld. pri Medvodah in 845.000 gld. pri Vikrčah; parni projekt pa bi stal 310.000 gld.

Ravno tako ste drugi dve imenovani firmi predložili svoje načrte, in električni odsek mesta ljubljanskega je imel več časa priliko se pečati z njimi. Končno je prišel do prepričanja, da ne more ničesa skleniti, dokler se niso nekateri člani odsekovi poučili v drugih mestih, kako funkcionujejo električne naprave, in kakošen projekt bi najbolje ugajal v Ljubljani. Res so se nekateri člani odsekovi podali v razna mesta: v Trident, Inomost, Solnograd, na Dunaj in v Budimpešto. Prepričali so se, da v vseh teh mestih električne naprave dobro funkcionujejo in da se je z vpeljavo električne osvetljave zlasti silno veliko storilo za povzdigo malega obrtništva, kajti zraven velikih obrtnih podjetij so začeli tudi mali obrtniki vpeljati pripravne in cene električne motorje. Na podlagi teh skusenj se je električni odsek mestnega zastopa ljubljanskega zopet začel posvetovati o vpeljavi električne luči in je izprevidel, da bi ne kazalo nobenega poprej navedenih načrtov sprejeti v celoti, ampak da bi bilo najbolje, ako bi se iz vsakega vzelo najboljše in prikrojilo našim razmeram. Res je prišel do sklepa, da najbolje kaže, odločiti se za parno silo s centralo v Ljubljani, ker bi naprave za vodno silo bile veliko dražje, tako da bi samo obrestovanje požrlo več denarja, kakor pri parnej napravi obrestovanje in letna režija vkup. Sklenilo se je torej zgraditi električno napravo s centralo na par za jednofazne mer — izpreminjajoče toke s strojem 600 konjskih sil, in sicer za 5500 istvensno svetečih in elektrovodno mrežo za 7500 instalovanih žarnic po 16 normalnih sveč. To se bo zgodilo po Ganzovem projektu. Električni toki bodo imeli 2000 Voltov napetja. — Nasprotno pa se je sprejel načrt firme Siemens & Halske gledé stavbe centrale in naprave parnih strojev.

Ko je tako električni odsek prišel do končnega sklepa, izračunilo se je, koliko bodo potrebne naprave stale. Podati Vam hočem le nekoliko števil, da bode izprevideli, kaka razsvetljava je ugodnejša, sedanja ali novonameravana. Dosedaj smo imeli v mestu 399 plinovitih plamen in 168 petrolejevih svetilnic, vsega skupaj 567 plamen. Plin sveti s plamenom 12 normalnih sveč; Auerjeve svetilnice, katere so na Velikem trgu, svetijo s 30 normalnimi svečami. Za vse to plačuje mesto ljubljansko plinovi družbi 10.000 gld. na leto. Za prihodnje se računani, da bo mesto napravilo 30 obločnih svetilnic po 400, 175 žarnic po 32 in 506 žarnic po 16 normalnih sveč. Iz tega je videti, da bo osvetljava v Ljubljani intenzivnejša, kakor sedanja. Vpraša se sedaj, koliko bodo znašali troški za napravo električne osvetljave. Skupni troški so proračunjeni, kakor razvidite iz priloge, na 390.000 gld. Pričakovati pa je, da se bodo ti troški dobro rentovali, ako mesto napravi električno osvetljava s prenašanjem električne energije. In to je tudi potreba; kajti sprejelo se je v električnem odseku mestnega zbora načelo, da

davkoplačevalci ne smejo biti pritegnjeni za električno napravo k višjim nakladam. Zastop mesta ljubljanskega je prišel do prepričanja, da se troški ne bodo samo rentovali, ampak da bo mesto imelo celo direktno dobiček, ker se je proračunilo, da bo vsako leto preko tega, kar bo potrebno za obrestovanje in amortizovanje najetega posojila, preostajalo se 3225 gld. Poleg tega pa bo stanovništvo mesta ljubljanskega imelo velik dobiček vsled boljše in cenejše osvetljave. Dosedaj stane vsak plinovi plamen, ki gori za 12 normalnih sveč, na uro 2:5 do 2:6 kr. Po računu, kateri je napravil električni odsek, bo pa električna luč, ki gori za 16 normalnih sveč, stala samo 1:5 kr. na uro. Za cel krajcar na uro bo torej žarnica, ki bo bolje svetila, cenejša, kakor sedanja luč. Vsled tega bo občinstvo imelo direktno korist od naprave električne osvetljave. Pomisliti pa je tudi treba, da je električna luč na vsak način tudi veliko boljša kakor plinova. Žarnica namreč ne samo ne daje skoro nobene vročine, temveč tudi ne kvari zraka v prostoru, kjer gori in daje prijetnejšo svetlobo, katera dopušča tudi barve razločevati, kar pri plinovi luči ni mogoče. Vse to je bilo za mesto Ljubljansko odločilno, da je sklenilo vpeljati električno osvetljava.

Vprašanje je še, v kolikem času naj bi se amortizovalo posojilo. Mestni zastop Ljubljanski je prišel do sklepa, naj se, ako se najame 400.000 gld., amortizuje to posojilo v 42 letih. Gotovo je, da se bo v tem času, ako se posojilo dobi po $4\frac{1}{2}\%$, respektive, kakor se sme pričakovati, za $4\frac{1}{4}\%$, dolg popolnoma amortizoval, in mesto bo imelo še celo dobička. Ako se vzame anuiteta, ki je potrebna za amortizacijo v 42 letih, znaša le-ta $5\cdot145\%$ od tisoča; za 400.000 gld. torej 20.583 gld. Ako se mestu posreči, da dobi posojilo za $4\frac{1}{4}\%$, torej za amortizacijo na leto ne bo treba nič več kakor $0\cdot895\%$.

Ker je rentabilitetni račun tako ugoden, zaradi tega je mislil mestni zbor Ljubljanski, da kaže tako posojilo najeti in električno osvetljava v Ljubljani izvesti.

Tudi finančni odsek se je pri svojem posvetovanju prepričal, da bo nova naprava mestu Ljubljanskemu na korist, in zaradi tega priporočam:

«Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Deželnemu stolnemu mestu Ljubljani dovoljuje se za zgradbo električne naprave za razsvetljava in prenašanje sil, najeti posojilo do najvišjega zneska 400.000 gld. To posojilo je amortizovati v 42. letih in ne sme anuiteta za obrestovanje in amortizovanje presegati $5\cdot25\%$ na leto. Za varnost posojila sme mestna občina Ljubljanska zastaviti električno napravo samo in ako treba tudi primeren del svojih davščin in drugih rednih dohodkov.

2.) Deželnemu odboru se naroča, pridobiti temu sklepu Najvišje potrjenje.

1.) Der Landeshauptstadt Laibach wird für den Bau eines Elektrizitätswerkes für Beleuchtung und Kraftübertragung die Aufnahme eines Darlehens bis zum Höchstbetrage von 400.000 fl. bewilligt. Dieses Darlehen ist in

42 Jahren zu amortisiren, und darf die Annuität für Verzinsung und Amortisation jährlich 5.25 % nicht übersteigen. Zur Sicherstellung des Darlehens darf die Stadtgemeinde Laibach das Electricitätswerk selbst und, wenn nöthig, auch einen entsprechenden Theil ihrer Gefälle und sonstigen regelmäßigen Einkünfte verpfänden.

2.) Der Landesausschuß wird beauftragt, diesem Beschlusse die Allerhöchste Sanction zu erwirken.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Luckmann ima besedo.

Abgeordneter Luckmann:

Hohes Haus! Ich möchte nicht im geringsten gegen die Anträge ankämpfen, für welche ich im Finanzausschusse selbst gestimmt habe, will jedoch erklären im Interesse der Gemeinde, daß es nicht möglich ist, sich den sanguinischen Ansichten anzuschließen, die der geehrte Herr Referent bezüglich der Rentabilität der elektrischen Beleuchtung zum Ausdrucke gebracht hat. Uns sind schon im Ausschusse gewichtige Bedenken gegen die Rentabilitäts-Berechnung vor Augen geschwebt. Ein einziger Punkt ist namentlich von großer Bedeutung; es wird für den Materialverbrauch einer Dampfmaschine von 600 Pferdekraften ein Betrag von jährlich 14.400 fl. präliminirt.

Meine Herren! Jeder, der ein bißchen praktische Erfahrung hat, weiß, was der Betrieb mit einer Dampfmaschine kostet. Die Theorie, die Kohle in elektrische Energie umzurechnen und einen Zuschlag von 25 % für das Anheizen in Rechnung zu stellen, mag richtig sein, allein praktisch wird man bei dieser Rechnung niemals das Auslangen finden, da eben stets mehr elektrische Energie vorhanden sein muß, als der Bedarf beträgt und man die Heizung nicht so einrichten kann, daß nur der variable Kraftbedarf erzeugt würde. Wenn man eine derartige Beleuchtung einführt, muß die Maschine immer bereit sein, die volle Kraft abgeben zu können, ob alle Lichter brennen oder nicht, und bei Tag muß die Maschine bereit sein, die volle Kraft abzugeben für die Kraftübertragung. Wenn die Kessel für eine Maschine von 600 Pferdekraften continuirlich Tag und Nacht geheizt werden, so ist es bei den Brennstoffpreisen in Laibach ganz unmöglich mit 14.400 fl. für die Beheizung, Schmiere u. s. w. auszukommen. In der Theorie macht sich das alles sehr schön, wenn man aber in der Praxis umschau hält, kann man leicht zu der Ueberzeugung gelangen, daß dies bei den hiesigen Brennstoffpreisen nicht durchführbar ist. Ich will nicht weiter darauf eingehen, sondern möchte nur erklären, wobei mir gewiß viele Herren Kollegen beistimmen werden, daß für die Rentabilität der hohe Landtag keine Verantwortung übernehmen und auch nicht in die Prüfung aller Details eingehen könne; er ist für die Mittheilung derselben dankbar, die Verantwortung für die Richtigkeit der Details möge der geehrte Gemeinderath tragen. Das Project ist zu sanguinisch gehalten, ich wünsche, daß es sich rentirt; ich möchte aber nicht sehen, daß man gewissermaßen sagt, der hohe Landtag habe dem zugestimmt und als richtig anerkannt, was ihm vorgelegt wurde. Ich werde dafür stimmen, die Verantwortung für

das Project aber möge der geehrten Stadtvertretung zufallen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «To se samo po sebi razume!»)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Hribar:

Častitemu g. predgovorniku nimam ničesar drugega odgovoriti, kakor da je samo po sebi umevno, da visoka zbornica ne prevzame nobene odgovornosti, ali je račun pravilen ali ne. Visoka zbornica prav za prav danes ničesa drugega nima sklepati, kakor če dovoli mestu Ljubljanskemu, da si najame posojilo, katero mu je potrebno za vpeljavo električne osvetljave. Da mesto samo danes še ne vé, kakšno odgovornost prevzame s to napravo, mi morete verjeti. Vender je po zrelem uvaževanju prišlo do svojega sklepa, in dobro vedoč, da lahko prevzame odgovornost, stopilo je pred visoko zbornico ter prosilo, da se dovoli najeti posojilo za to za mesto Ljubljansko tako važno napravo.

Kar se tiče rentabilitetnega računa, moram reči, da skušnje po drugih mestih dokazujejo, da naše nade niso presangvinične, in da utegne mesto vsaj po preteku dveh let od nove naprave imeti čistega dobička. Žal, da nimam pri rokah nekega izkaza, katerega sem čital o električnih napravah v Nemčiji. Nastelih je v njem 80 večjih in manjših mest, ki imajo električno osvetljavo in naprave za oddajo električne energije, in v vseh teh mestih dotične naprave izvrstno funkcionujejo in uspevajo ter prinašajo mestnim blagajnicam mnogo dobička vsako leto. Po mojem prepričanju se bo naprava tudi mestu Ljubljanskemu od leta do leta bolje rentovala, ker bo oddajalo čedalje več električne energije in se bodo s tem množili prihodki.

Resnično je, kar je omenil častiti gospod predgovornik o porabi materijala. Res je tudi, da je teoretično mogoče, da se bodo pri napravi tu in tam pojavljale kake male napake, velikih pa gotovo ne bo. Nekoliko torej utegne račun biti neugodnejši; v obče pa smo pri vodovodu videli, da se smemo na strokovnjake, ki take račune sestavljajo, zanašati. (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: «To je kaj drugega!»)

Glede na to, da mora stroj za parno silo vedno pripravljen biti, moram omeniti, da se mestni zastop Ljubljanski bavi z vprašanjem, ali bi ne kazalo vpeljati akumulatorjev. Ako se to zgodi, potem parni stroj lahko po dnevi miruje in se uporablja le po noči, ker bi po dnevi akumulatorji zadostovali. Iz računov, katere je imel mestni zastop v rokah, je bilo razvideti, da se bo lahko izhajalo s proračunjenimi troški tudi v tem slučaju, ker se bo pri strojih toliko prihranilo, kolikor več bo stala naprava akumulatorjev. Zaradi tega mislim, da je sklep finančnega odseka popolnoma opravičen, in veseli me, da mu tudi

častiti gospod tovariš Luckmann prav za prav ne ugovarja, temveč le odklanja odgovornost glede rentabilitetnega računa, katero odgovornost pa kot deželni poslanec tudi jaz odklanjam in katero mora seveda vsakdo izmed nas odklanjati.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje.

Gospodje, ki pritrjujejo prvemu predlogu finančnega odseka, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Gospodje, ki pritrjujejo drugemu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi predlog je sprejet.

Ravno kar je došla iz tiskarne

3. Priloga 85. Poročilo deželnega odbora glede prenarodbe § 22. deželnega zakona z dne 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 17, o napravljanji in vzdrževanji javnih neerarških cest in potov, z dotičnim načrtom zakona.

3. Beilage 85. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Aenderung des § 22 des Landesgesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. B. Nr. 17, betreffend die Herstellung und Erhaltung der öffentlichen nichtärarischen Straßen und Wege, mit dem diesbezüglichen Gesetzentwurfe.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Ker imata danes popoldne ob 4. uri finančni odsek in upravni odsek sejo, želita dotična gospoda načelnika, da bi se sedaj seja končala.

Prihodnja seja bo jutri ob 10. uri dopoldne, in sicer s sledečim dnevnim redom. (Glej dnevni red prihodnje seje. — Sieh Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Pravico, določevati dnevni red, ima častiti gospod deželni glavar. Ne da bi mu hotel segati v to pravico, usojal bi si samo izreči neko željo. Na dnevnem redu jutrnje seje je razprava o proračunu deželnega zaklada, potem pa cela vrsta drugih točk. Ker proračunska debata vsako leto dalj časa traje, nasvetoval bi, da se odstavi ta stvar z dnevnega reda jutrnje seje ter postavi na dnevni red sobotne seje.

Deželni glavar:

Ako nihče ne ugovarja, rad ustrezam želji gospoda poslanca Hribarja.

(Nihče ne ugovarja. — Wird kein Widerspruch erhoben.)

Proračun deželnega zaklada pride torej na dnevni red sobotne seje, in sicer kot prva točka.

Finančni odsek in upravni odsek zborujeta danes ob 4. uri popoldne.

Železniški odsek ima sejo ob 6. uri zvečer, in ravno tako ima sejo ob 6. uri zvečer volilni odsek

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri 15 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr 15 Min. Nachmittag.

